

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างมาตรฐานสถานศึกษา มาตรฐานครู และมาตรฐานนักเรียน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และผลการประเมินจากการประเมินในชั้นเรียน (GPA) กับผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน จากการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (ONET) ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี แนวปฏิบัติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการวิจัยดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานการศึกษาและคุณภาพการศึกษา

1.1 ความหมายมาตรฐานการศึกษา

1.2 มาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพ

ภายนอก

2. หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพ

2.1 ความหมายของคุณภาพ

2.2 ความหมายของการประกันคุณภาพ

2.3 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.4 ความหมายการบริหารการจัดการคุณภาพทั้งระบบ

3. ทฤษฎี หลักการ การบริหารคุณภาพของสถานศึกษา

4. หลักการคุณภาพที่ประยุกต์ใช้กับการศึกษา

4.1 กรอบงานคุณภาพของสถานศึกษา

4.2 ประสิทธิภาพ และคุณภาพของสถานศึกษา

4.3 รูปแบบสถานศึกษาคุณภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มาตรฐานการศึกษาและคุณภาพการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546, หน้า 5) ได้กล่าวถึงมาตรฐานและคุณภาพไว้ว่าเป็นสำคัญอย่างหนึ่ง สำหรับการจัดการศึกษาของสังคมไทยในปัจจุบัน เนื่องจากช่วงเวลาที่ผ่านมามีข้อเท็จจริงและตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึง ความไม่น่าพึงพอใจในระบบการศึกษาไทย ในอดีตการศึกษาไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของมาตรฐานและคุณภาพมากนัก เนื่องจากเราทำงานกันตามข้อกำหนดที่มีแบบแผน ขึ้นตอนตายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในระบบราชการถึงแม้ว่าคุณภาพและมาตรฐานเป็นคำที่อาจจะหาข้อยุติได้ยากกว่าก็อะไรแน่ เพราะคำทั้งสองผันแปรไปตามวัตถุประสงค์ กิจกรรมแต่ละประเภทรวมทั้งมิติและมุมมองที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามคำว่าคุณภาพกับมาตรฐานเป็นคำที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก สิ่งที่มีคุณภาพต้องมีมาตรฐานและสิ่งที่ได้มาตรฐานต้องเป็นสิ่งที่มีคุณภาพ ทั้งนี้เพราะมาตรฐานคือตัวกำหนดคุณภาพอันเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ คงไม่มีใครนำเอาลักษณะที่ไม่มีคุณภาพมากำหนดเป็นมาตรฐาน

การศึกษาตามมาตรฐาน (Standard-Based Education) เป็นแนวคิดใหม่ในยุคปฏิรูปการศึกษาของหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทย มาตรฐานแสดงถึงสิ่งที่ผู้เรียนควรเรียนรู้และสามารถทำได้โดยทั่วไป มาตรฐานบรรยายความสำเร็จทั้งเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ลักษณะหรือความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน ตามคำจำกัดความของเกณฑ์การปฏิบัติและการตัดสินการประเมินผลและการคาดหวังถึงคุณลักษณะผู้เรียนที่กล่าวไว้อย่างเจาะจง เช่น ความชำนาญ ความสำเร็จ หรือการปฏิบัติของผู้เรียน มาตรฐานจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาการเรียนของตนเป็นสิ่งที่ท้าทาย และช่วยให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ และเสมือนรางวัล เมื่อนักเรียนสามารถพัฒนาไปถึงมาตรฐานได้ มาตรฐานช่วยครูในการสร้างหลักสูตรออกแบบการสอนและการประเมิน ทำให้ทราบว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่นักเรียนควรรู้ หลักสูตรและการประเมินแบบอิงมาตรฐานจะช่วยให้การสอนของครูมีเป้าหมายที่ชัดเจนกว่าหลักสูตรแบบอื่น มาตรฐานช่วยให้นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับท้องถิ่น เขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนเข้าใจและนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหาในการเรียนการสอน การประเมิน และมาตรฐานเป็นความคาดหวังทางการศึกษาที่ตั้งไว้ร่วมกัน ช่วยให้ผู้คลในชุมชน สื่อสารเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และมีผลทำให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้ปกครอง นักธุรกิจ และผู้นำในชุมชนเข้ามีส่วนร่วม ในการวางแผนการศึกษาสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น

ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นเครื่องมือที่ใช้อ้างอิง ให้งานหน่วยงานและส่วนต่าง ๆ ในระบบการศึกษาทำงานร่วมกัน และเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียน แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา และในระดับชาติ

มาตรฐานที่ใช้อยู่ทั่วไปจึงมีความหมายที่ซับซ้อนกันอยู่ระหว่างมาตรฐานระบบใหญ่ กับมาตรฐานของระบบย่อย เช่นมาตรฐานหลักสูตร มาตรฐานรายวิชา มาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งสิ้นเพียงแต่จุดเน้นที่แตกต่างกัน การนำไปใช้อาจจะต้องกำหนดขอบข่ายของความหมายให้ชัดเจนว่า ต้องการมาตรฐานการศึกษาในแง่ใด มาตรฐานการศึกษาอาจแบ่งได้ตามระดับของโครงสร้างการปกครองประเทศ และอำนาจความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยจำแนกเป็น

1. มาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ซึ่งกำหนดลักษณะที่พึงประสงค์เป็นภาพรวม มีลักษณะร่วมกันทุกพื้นที่
2. มาตรฐานการศึกษาระดับท้องถิ่น/ ระดับเขต โดยการนำเอามาตรฐานการศึกษาระดับชาติมาสร้างให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น
3. มาตรฐานการศึกษาระดับโรงเรียน/ ระดับสถานศึกษา เป็นการกำหนดลักษณะที่ต้องการในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง ตามประสงค์ของ โรงเรียน

มาตรฐานที่กล่าวมาข้างต้น ระบบการศึกษาตามมาตรฐานจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. ความชัดเจน ระบุเจาะจง และเป็นมาตรฐานความรู้ที่สามารถประเมินได้ในรูปของเนื้อหาความรู้ที่นักเรียนควรรู้และสามารถทำได้
2. มาตรฐานสัมฤทธิ์ (Achievement Standard) ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของมาตรฐานความสามารถ (Performance Standard) เกณฑ์/ ตัวบ่งชี้ (Criteria/ Indicators) และตัวอย่างผลงาน (Example) เป็นการกำหนดมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่แสดงออกมาให้เห็นว่าความสามารถที่แสดงออกมานั้นทำได้ดีเพียงใด จึงจะเป็นผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่ายอมรับได้

3. การรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) ระบบนี้มีคุณค่าอย่างสูงในการส่งเสริมความสำเร็จของนักเรียน (นาคยา ปิณฑนานนท์, 2542)

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษามาตรฐานประสบผลสำเร็จจะต้องมีระบบการประเมินที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนด การศึกษาและพัฒนาระบบการประเมินในบริบทของการศึกษามาตรฐานซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น

ความหมายมาตรฐานการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2542 โดยเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลัก ในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกัน คุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็น ประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มี 5 มาตรา ได้แก่ มาตรา 47 ให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และ แนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพ ภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และ เสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ได้ให้ความหมายมาตรฐานการศึกษา (Standard – Based Education) สรุปได้ดังนี้

1. มาตรฐาน เป็นการแสดงถึงสิ่งที่ผู้เรียน ควรเรียนรู้ และสามารถทำได้โดยทั่วไปและ บรรยายความสำเร็จ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. มาตรฐาน เป็นการบรรยายคุณลักษณะหรือความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียน ตามคำจำกัดความของเกณฑ์การปฏิบัติและการตัดสินการประเมินผล

3. มาตรฐาน เป็นความคาดหวังถึงคุณลักษณะของผู้เรียนที่กล่าวไว้อย่างเจาะจง กิจกรรมการเรียนรู้หรือกระบวนการและความชำนาญ ความสำเร็จหรือการปฏิบัติของผู้เรียน

นาตยา ปิณฑนานนท์ (2542, หน้า 11 - 18) ได้ให้ความหมายคำว่ามาตรฐาน ว่าหมายถึง สิ่งที่เราควรรู้และสามารถทำได้เป็นอย่างดี โดยคำนี้ถูกนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น คำว่า เป้าหมาย (Good) สารการเรียนรู้ (Essential Learning) หรือความคาดหวัง (Expectation) และกล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานในระดับใด เรื่องใดจะต้องแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่นักเรียนควรรู้และสามารถทำได้เสมอ เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเป็นพลเมืองดี พร้อมก้าวสู่การศึกษาขั้นสูง และสู่โลกของการทำงาน

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้กล่าวถึง เรื่องมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เป็นเรื่องสำคัญและนำไปปฏิบัติได้ไม่ยาก ในการจัดการศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน รัฐบาลหรือบุคคลเป็นผู้จัดจะต้องมีคุณภาพมาตรฐานที่พึงประสงค์ และการพัฒนาจนเกิดขึ้นได้อย่างไร หากไม่ทำการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2547, หน้า 12)

ลิสตัน (Liston, 1999, pp. 27 - 32) อ้างถึงสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2546 ได้ให้ความหมายมาตรฐาน ไว้ว่า เกณฑ์ (Criteria) ทำใช้เพื่อการวัดผล โดยเกณฑ์เหล่านี้อาจจะได้มาโดยอ้างอิงหรือโยงกับกลุ่มบรรทัดฐาน (Norm - Referenced) เช่นการตัดสินใจผลการสอบ โดยใช้กลุ่มผู้เข้าสอบเป็นตัวเทียบเคียงหรืออาจจะได้มาโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ที่กำหนด (Criterion - Referenced) เป็นตัวเทียบเคียงเพื่อเทียบระดับความสามารถกับเกณฑ์ และนิยามมาตรฐาน โดยใช้คู่กับคุณภาพว่า มาตรฐานคุณภาพ (Quality Standard) ว่าหมายถึง ข้อกำหนดที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อระบุถึงความสามารถที่ประเมินได้ เช่นมาตรฐานคุณภาพอาชีวศึกษาของออสเตรเลียตะวันตก ก็จะเป็นข้อความที่ระบุถึงคุณลักษณะที่คณะกรรมการด้านการฝึกอบรมของรัฐกำหนดให้หน่วยงานด้านฝึกอบรมต้องปฏิบัติให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

กองทัพ เคลือบพณิชกุล (2547, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของมาตรฐานการศึกษาไว้ว่า เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้น ในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบการประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้นการประกันคุณภาพ การศึกษาก็คือ กระบวนการหรือกลไกที่เมื่อปฏิบัติแล้วจะให้เกิดความมั่นใจว่า การจัดการศึกษา ในสถาบันการศึกษาจะมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าความใหม่ของมาตรฐานในบริบทการศึกษาเป็นรากฐานทางการศึกษาของชาติ ใช้กับนักเรียนทุกคนไม่เฉพาะกลุ่ม เป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับนักเรียนทุกคน เพื่อให้บรรลุถึงความคาดหวัง และเป็นระบบสาธารณะที่เกิดจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

มาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย
2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมไทยและสังคมโลก

3. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4. หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี และตอบสนองความต้องการท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5. หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์ หลักการ และมาตรฐานในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องระหว่างสาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช
2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐบาล สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ
และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา และมาตรฐานการอุดมศึกษา

มาตรฐานการศึกษา 14 มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา) แบ่งได้ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ได้แก่

1. มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ คือ

- 1.1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
- 1.2 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที
- 1.4 ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว
- 1.5 ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- 1.6 ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

- 2.1 ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 2.2 ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- 2.3 ผู้เรียนไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมาที่หลีกเลี่ยง
สถานะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย และอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาทางเพศ
- 2.4 ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น
- 2.5 ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครูและผู้อื่น และชอบมาโรงเรียน

3. มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

- 3.1 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
- 3.2 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมดนตรี/ นาฏศิลป์ โดยไม่ขัดหลักศาสนา
- 3.3 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬา/ นันทนาการ
- 3.4 ผู้เรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่งดงามของท้องถิ่น

และของไทย

4. มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

4.1 ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม

4.2 ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรอง

4.3 ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

5. มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติในระดับดี (ถ้าไม่มีผลระดับชาติให้ใช้ผลการทดสอบระดับเขตพื้นที่ หรือผลการเรียนระดับสถานศึกษาตามลำดับ) ใน 8 กลุ่มสาระในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6

5.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

5.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

5.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

5.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

5.6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

5.7 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

5.8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

6. มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

6.1 ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆรอบตัว

6.2 ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนุกกับการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

6.3 ผู้เรียนสามารถใช้ห้องสมุด ใช้แหล่งความรู้ และสื่อต่างๆ ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

7. มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

7.1 ผู้เรียนสามารถวางแผน ทำงานตามลำดับขั้นตอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ผู้เรียนรักการทำงาน สามารถปรับตัวและทำงานเป็นทีมได้

7.3 ผู้เรียนมีความรู้สึที่ดีต่ออาชีพสุจริต และหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานครู มี 2 มาตรฐาน ได้แก่

8. มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

- 8.1 ครูมีคุณลักษณะที่เหมาะสม
- 8.2 ครูที่จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป
- 8.3 ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/ โท หรือความถนัด
- 8.4 ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด
- 8.5 สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์

9. มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

- 9.1 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีประสิทธิภาพการสอน และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.2 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.3 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.4 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.5 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษามีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.6 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.7 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพการเรียนการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.8 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานสถานศึกษามี 5 มาตรฐาน ได้แก่

10. มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 4 ตัวบ่งชี้

10.1 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการทำงาน

10.2 ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์

10.3 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ

10.4 ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิผลและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

11. มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและบริหารงาน

อย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

11.1 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารและระบบการบริหารงาน

ที่มีความคล่องตัวสูงปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

11.2 สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์

11.3 สถานศึกษามีการบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม และมีการตรวจสอบ ถ่วงดุล

11.4 สถานศึกษามีระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นไปตาม

กฎกระทรวง

12. มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

12.1 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา

ตามธรรมชาติ เต็มศักยภาพ

12.2 สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

12.3 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

13. มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตร ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อ

การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

13.1 สถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และ

ระดับท้องถิ่นที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

13.2 สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

14. มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน

ในการพัฒนาการศึกษามี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

14.1 สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับ

ชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

14.2 สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการ

พัฒนาการศึกษา

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพ

ความหมายของคุณภาพ (Quality)

เมอร์การทอยด์ และมอร์แกน (Murgatroeyed & Morgan, 1994, p. 45) กล่าวว่าองค์การที่มีคุณภาพองค์การนั้นต้องให้ความสำคัญกับนิยามพื้นฐานของคำว่าคุณภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำ 3 คำ คือการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) การตกลงร่วมกัน (Contract Conformance) และการมุ่งเน้นลูกค้า (Customer – Driven Quality) โดยการประกันคุณภาพนั้น หมายถึง การกำหนดมาตรฐาน วิธีการที่เหมาะสม และความต้องการคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกระบวนการตรวจสอบวิธีดำเนินการที่จะให้บรรลุยังมาตรฐานที่กำหนดไว้ ส่วนคำว่าตกลงร่วมกัน ซึ่งเป็นนิยามคำที่สองของคำว่าคุณภาพนั้น หมายถึงการที่องค์การหรือหน่วยงานต้องการทำอะไร ควรมีการตกลงร่วมกัน และให้รับรู้ร่วมกันทุกฝ่าย เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในทิศทางเดียวกัน นิยามคำที่สามของคุณภาพคือการเน้นลูกค้า หมายถึง ลักษณะคุณภาพในความคิดของลูกค้าหรือลูกค้าต้องการ ดังนั้น ในการผลิตหรือการบริการที่มีคุณภาพจึงต้องได้ผลผลิตตามความต้องการของลูกค้า หรือมากกว่าสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะได้รับ

เอสลิส (Ellis, 1993, อ้างถึงใน Doherty, 1994, p. 7) กล่าวว่า คำว่าคุณภาพเป็นคำที่มีความหมายได้ 2 ความหมาย โดยหมายถึงการมีมาตรฐาน (Standard) กับหมายถึงความเป็นเลิศ (Excellence)

Crosby (1979, p. 9) ได้ให้ความหมายคุณภาพ หมายถึง ความตรงตามข้อกำหนด

Juran and Gryna (1980, p. 1) ได้ให้ความหมายคุณภาพหมายถึง ความเหมาะสมสำหรับการใช้ ซึ่งต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคุณภาพจุดเน้นที่เปลี่ยนไป โดยกล่าวว่าคุณภาพหมายถึง ความพึงพอใจของลูกค้า ที่เป็นลูกค้าภายนอกและลูกค้าภายใน ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า บุคคลที่ถัดออกไปจากตัวเรา นับเป็นลูกค้าของเราทั้งสิ้น “The Next Person on the Line Is Your Customer” (Juran & Gryna , 1993, p. 3)

Feigenbaum (1983, pp. 7 - 9) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่าหมายถึง องค์ประกอบซึ่งเป็นคุณลักษณะโดยรวมของสินค้าและการบริการ ซึ่งเกิดจากการตลาด การจัดการ การผลิต ตลอดจนการบำรุงรักษา โดยมุ่งให้สินค้าและการบริการนั้นตรงตามความคาดหวังของลูกค้า

อาร์คาโร (Arcaro, 1995, pp. 55 – 57) กล่าวว่า คุณภาพเป็นคำที่มีกระบวนการเชิงโครงสร้าง (Structured Process) เพื่อการปรับปรุงผลผลิต เป็นคำที่มีความหมายซับซ้อน

อาร์คาโร (Arcaro, 1995, pp. 55 – 57) กล่าวว่า คุณภาพเป็นคำที่มีกระบวนการเชิงโครงสร้าง (Structured Process) เพื่อการปรับปรุงผลผลิต เป็นคำที่มีความหมายซับซ้อน แต่สามารถรู้ได้ว่าสิ่งใดมีคุณภาพโดยขึ้นกับสามัญสำนึก (Common Sense) ซึ่งในระบบการทำงานจะประกอบด้วยลำดับขั้นตอนต่าง ๆ เช่น ในกรณีคุณภาพของสถานศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาในกระบวนการเรียนการสอน ถ้าในการเรียนการสอนแต่ละขั้นตอนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด ผลลัพธ์สุดท้ายก็จะมีคุณภาพด้วยเช่นกัน นอกจากนี้อาร์คาโร (Arcaro, 1995, p. 9) ยังกล่าวว่าแนวความคิดพื้นฐานของคำว่าคุณภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราสามารถที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับแนวความคิดที่ว่ากระบวนการทุกกระบวนการสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ และไม่มีกระบวนการใดที่สมบูรณ์แบบถ้วน

ลิสตัน (Liston, 1999, p. 9) กล่าวว่า คำว่า คุณภาพ (Quality) เป็นคำที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของผลผลิต การบริการและความพอใจของลูกค้าและผู้รับบริการ ซึ่งคำว่า คุณภาพเป็นคำที่มีความหมาย ในลักษณะแนวความคิด (Concept) โดยมีความหมายหลายความหมายขึ้นอยู่กับมุมมองในแต่ละด้านเป็นสำคัญ ซึ่งลิสตันได้รวบรวมนิยามความหมายของคำว่า คุณภาพจากนักการศึกษาหลายท่านไว้ดังเช่น เดมมิง (Deming) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ผลผลิตหรือการบริหารที่ช่วยให้ลูกค้าพอใจอย่างถาวร ซีร็อก (Xerox) ให้ความหมายว่า หมายถึง การจัดให้ลูกค้ามีความพอใจในผลผลิตและการบริการแบบใหม่ ๆ ตามความต้องการของลูกค้าอย่างสูง และไฟเก็นบวม (Feigenbaum) ให้ความหมายว่า หมายถึง การดำเนินการให้บรรลุในสิ่งที่ลูกค้าสมควรจะได้รับ เช่น การประชุมเพื่อศึกษาสิ่งที่ลูกค้าต้องการและตั้งความคาดหวังไว้ พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการผลิตอย่างเต็มศักยภาพ

ไครเยอร์ (Cryer, 1993, p. 48) กล่าวว่า คุณภาพ หมายถึง ผลของการรวบรวมคุณลักษณะและคุณสมบัติของผลิตผลที่สนองต่อความต้องการที่กำหนด

แซลลิส (Sallis, 2002, pp. 5 - 13) ได้สรุปความหมายของคุณภาพว่าหมายถึงความพอใจและความต้องที่จำเป็นที่ผู้รับบริการต้องการมาก และการมีคุณภาพหรือไม่อยู่ที่การตัดสินใจของผู้รับบริการ ซึ่งแซลลิสกล่าวว่า จูแรน (Juran) ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ถือว่าเป็นบิดาแห่งคุณภาพ ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณภาพหมายถึงความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์ (Fitness for Use) และกล่าวว่าพันธกิจคุณภาพพื้นฐานของสถานศึกษาก็คือการพัฒนาแผนงานและการบริการเพื่อความต้องการของผู้รับบริการ ยกตัวอย่างเช่น นักเรียนและชุมชน

ราชบัณฑิตสถาน (2546, หน้า 253) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่า หมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ

วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์ (2539, หน้า 12 – 34) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าคุณภาพ (Quality) ตามที่ระบุไว้ใน ISO 8402 – 1986, Quality Vocabulary คุณสมบัติโดยรวมทางประโยชน์ใช้สอยและลักษณะจำเพาะของผลิตภัณฑ์ หรือการบริการที่แสดงออกถึงความสามารถในอันที่จะตอบสนองต่อความต้องการทั้งที่ระบุอย่างชัดเจน และที่อนุมานจากสถานการณ์และความเป็นจริงโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังได้ให้นิยามเพิ่มเติมว่า คุณภาพหมายถึงความเหมาะสมหรือความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Fit for the Purpose หรือ Fitness of use) หรือความสอดคล้องกับข้อกำหนด (Conformance to Requirement) ซึ่งรวมทั้งคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการที่ส่งมอบกับลูกค้าด้วย

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2539, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่า หมายถึงความก้าวหน้า และตัวชี้วัดความสำเร็จที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ

Higher Education Quality Council (อ้างถึงใน อมรวิรัช นาคทรัพย์, 2540 ก, หน้า 143) ของอังกฤษ ได้กล่าวถึงนิยามคุณภาพว่า ไม่ได้มีอย่างเดียว แต่มิได้หลากหลายนิยามขึ้นอยู่กับบริบทของผู้ถูกประเมินและผู้ประเมิน เช่น

1. คุณภาพอาจหมายถึง ความเป็นเลิศที่วัดด้วยเกณฑ์บางอย่างที่ตายตัว
2. คุณภาพอาจหมายถึง การทำงาน ได้สอดคล้องกับหน้าที่ หรือภารกิจเฉพาะของสถาบัน หรือที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

3. คุณภาพอาจหมายถึง การใช้ทุกบาท ทุกสตางค์ อย่างคุ้มค่า

4. คุณภาพอาจหมายถึง การที่องค์กรมีการสำรวจและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

Taguchi, Elsayed and Hsiang (1989, p. 2 อ้างถึงใน เข้มทอง สิริแสงเลิศ, 2540)

ได้ให้ความหมายของคุณภาพ ในแง่ของความสูญเสียที่สินค้านั้น ก่อให้เกิดกับสังคมน้อยที่สุด นับตั้งแต่สินค้านั้นออกสู่ตลาด

แฟรงค์ เบอร์เน็ตต์ และแวนเกอร์ (Frank Burnet & Van Gore อ้างถึงใน ประสงค์ พรจินดารักษ์, 2541, หน้า 16) ได้กล่าวถึงคุณภาพ (Quality) 4 ลักษณะดังนี้

1. คุณภาพคือ การมีมาตรฐานความเป็นเลิศ โดยที่กำหนดมาตรฐานนั้นไว้ตายตัว (Quality as a Fixed Standards of Excellence)
2. คุณภาพคือ ความตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (Quality of Fitness for Purpose)
3. คุณภาพคือ ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด (Quality as Efficiency)
4. คุณภาพคือ การพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้น

วีระพงษ์ ลือประสิทธิ์สกุล (2541, หน้า 81 – 84) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่าหมายถึง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่มีความหมายเพียงคุณสมบัติทางกายภาพของสินค้าเท่านั้น

แล้วค่อย ๆ วิวัฒนาการที่มีความหมายกว้างขวางยิ่งขึ้น จนปัจจุบันคุณภาพมีความหมายครอบคลุมไปถึงความต้องการหรือความคาดหวังหรือความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าโดยสอดคล้องกับมาตรฐาน

สุวรรณี แสงมหาชัย (2541, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของคุณภาพว่าหมายถึง คุณสมบัติผลิตภัณฑ์ การบริการที่ตอบสนองกับความต้องการและสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า โดยสอดคล้องกับมาตรฐาน

วิฑูรย์ สิมะโชติ (2542, หน้า 1- 5) ได้ให้ความหมายของคุณภาพหมายถึง ความอยู่รอดและเติบโตอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งที่ทำให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า ทำให้เกิดความพึงพอใจและประทับใจเป็นมาตรฐานสากล

Ellis (1993, p. 4) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาหมายถึง ความเหมาะสมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นการพิจารณาคุณภาพการศึกษาจึงจำเป็นต้องดูจากผลการปฏิบัติงานหรือตัวบ่งชี้การปฏิบัติงาน (Performance Indicators)

Whatmough (1994, pp. 94-95) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาหมายถึง การพิจารณาคุณภาพจากทัศนะของบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้มารับบริการ และนักการศึกษา หากการจัดการของสถานศึกษาสามารถทำให้ผู้มารับบริการเกิดความพึงพอใจ ก็หมายความว่า มีคุณภาพตามทัศนะหนึ่ง ส่วนการจัดการศึกษาต้องสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของการศึกษาอีกด้วยซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจตามทัศนะของนักการศึกษา

สมเกียรติ ขอบผล (2537, หน้า 1-2 อ้างถึงใน เข้มทอง ศรีแสงเลิศ) ได้สรุปถึงความหมายของคุณภาพการศึกษาใน 3 ลักษณะคือ

1. คุณภาพในเชิงปทัสถานของสังคม (Quality as a Normative) หมายถึง การประมวลความรับผิดชอบสังคมเกี่ยวกับคุณภาพที่ต้องการ โดยคำนึงถึงคุณภาพของนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วยผลการเรียน ความประพฤติ และผลการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น เป็นต้น

2. คุณภาพในเชิงวัตถุประสงค์ (Quality as an Objective) หมายถึง คุณภาพที่ใช้คุณลักษณะของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนวความคิดของ Benjamin S. Bloom ที่แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และค่านิยม

3. คุณภาพในเชิงกระบวนการ (Quality as a Process) หมายถึง การพิจารณาคุณภาพโดยยึดระบบการดำเนินการทุกส่วนเป็นสำคัญ มีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพขึ้นมาใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพในโรงเรียน โดยคำนึงถึงการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพของตนเอง มีการประเมินตนเองเป็นระยะ มีการปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและประสบความสำเร็จในที่สุด

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2540, หน้า 34) ได้ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาไว้ว่าเป็นความสมบูรณ์สูงสุดทางวิชาการ ซึ่งรวมเอาผลงาน ความสามารถของอาจารย์ นักการศึกษา หลักสูตรการสอน การประเมินผล และกระบวนการอื่นๆ ในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ รวมทั้งคุณลักษณะและองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ รวมทั้งคุณลักษณะและองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถาบันทั้งในทางกายภาพและบุคลากรที่มีส่วนร่วมให้เกิดคุณภาพ

กล่าวโดยสรุป คุณภาพการศึกษา จึงหมายถึงคุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ นักเรียน และผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องการ ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ

จากการรวบรวมความหมายของคำว่าคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของคุณภาพโดยนำมาประยุกต์กับการศึกษาได้ว่า คุณภาพหมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ที่มีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ความหมายของการประกันคุณภาพ (Quality Assurance)

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษานิยมจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรมและนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา การประกันคุณภาพเป็นระบบในการควบคุม ตรวจสอบและตัดสินใจตามเกณฑ์ที่กำหนด มีการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตามเกณฑ์หรือเงื่อนไขแห่งคุณภาพตามที่นักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

สเตบบิง (Stebbing, 1993, p. 19) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับระบบคุณภาพ ตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การวางแผนกิจกรรมทุกชนิด และการให้รายละเอียดหรือคำแนะนำต้องกระทำก่อนลงมือทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้สามารถควบคุมขั้นตอนการปฏิบัติงานกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

มอร์แกน และอีเวอร์เรตต์ (Morgan & Everett, 1990, p.25 cited in Cuttence, 1995, p. 19) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นโครงสร้างเพื่อรับประกันว่า ระบบสำหรับพัฒนาและเตรียมการให้เกิดผลผลิต ที่ต้องการนั้นได้สร้างวิธีการปฏิบัติเพื่อรับประกันคุณภาพไว้แต่ละขั้นตอนของกระบวนการแล้วเป็นการพยายามป้องกันความสูญเสียมิให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรก และเป็นการรับประกันว่าการบริการจะบรรลุถึงมาตรฐานที่กำหนดไว้ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่

โอ๊คแลนด์ (Oakland cited in Cuttence, 1995, p. 19) ให้ทัศนะว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การป้องกันปัญหาด้านคุณภาพด้วยการวางแผนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมถึงการวางระบบบริหารงานที่มีคุณภาพและการประเมินความสามารถที่จะทำงาน การตรวจสอบการปฏิบัติงานของระบบ และการทบทวนของตัวระบบเอง

คัตเตนส์ (Cuttence, 1995, p. 5) ได้ให้นิยามของการประกันคุณภาพว่า หมายถึง กลยุทธ์ ที่ได้วางแผนไว้อย่างเป็นระบบและการปฏิบัติงานที่ได้มีการออกแบบไว้โดยเฉพาะ เพื่อรับประกันว่ากระบวนการได้รับการกำกับ ดูแล รวมถึงการปฏิบัติงานมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อยู่ตลอดเวลา

ลิสตัน (Liston, 1999, p. 10) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นการพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพ โดยการพัฒนาวิธีการในการควบคุมคุณภาพ ซึ่งในการบริหารงานจุดเน้นของการประกันคุณภาพอยู่ที่การป้องกันมากกว่าการแก้ไขผิดพลาด

ครอสบี (Crosby cited in Sallis, 2002, p. 17) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นการออกแบบคุณภาพเพื่อเป็นกระบวนการป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น โดยให้มีข้อผิดพลาดเป็นศูนย์ (Zero Defects) และมีการตรวจสอบผลผลิตสม่ำเสมอ

จากการรวบรวมความหมายของการประกันคุณภาพข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพ หมายถึงการดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลผลิตขององค์การที่เกิดขึ้น สอดคล้องต่อคุณภาพที่กำหนดหรือที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องมีการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น พร้อมทั้งมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา (Educational Quality Assurance)

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่ริเริ่มแนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา โดยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพไปใช้ในสถานศึกษาในปี ค.ศ. 1988 ต่อมาแนวคิดนี้จึงได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในส่วนของประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2537 เมื่อที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ได้เสนอหลักการ แนวทางและวิธีการในการประกันคุณภาพทางวิชาการอย่างเป็นระบบในมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำนิยามของการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

สมคิด พรหมจู้ และสุพัตต์ พิบูลย์ (2544, หน้า 4) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

อุทุมพร จามรมาน (2544, หน้า 1) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้หลักฐานข้อมูล แก่ประชาชนว่าบุคคลในสถานศึกษา ทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียน และสาธารณชน มั่นใจว่านักเรียนน่าจะมีคุณภาพตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2544, หน้า 171) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้นักเรียนเป็นทั้งผู้ ประเมินจากนักเรียนเป็นหลัก โดยประเมินทุกสิ่งทุกอย่างจากนักเรียน

กฎกระทรวงเรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 (ราชกิจจานุเบกษา, 2546, หน้า 3-7) ระบุความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผน และเตรียมการป้องกันล่วงหน้าที่จะเกิดปัญหาขึ้น ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

2. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาหลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรก และความสมเหตุสมผล

จากการรวบรวมความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระบบ และกลไกในการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ และมีการกำหนดคุณลักษณะของนักเรียน เพื่อเป็นหลักประกันให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชน ได้มั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถให้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพตรงตามมาตรฐานตามที่กำหนด และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ความหมายของการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management: TQM)

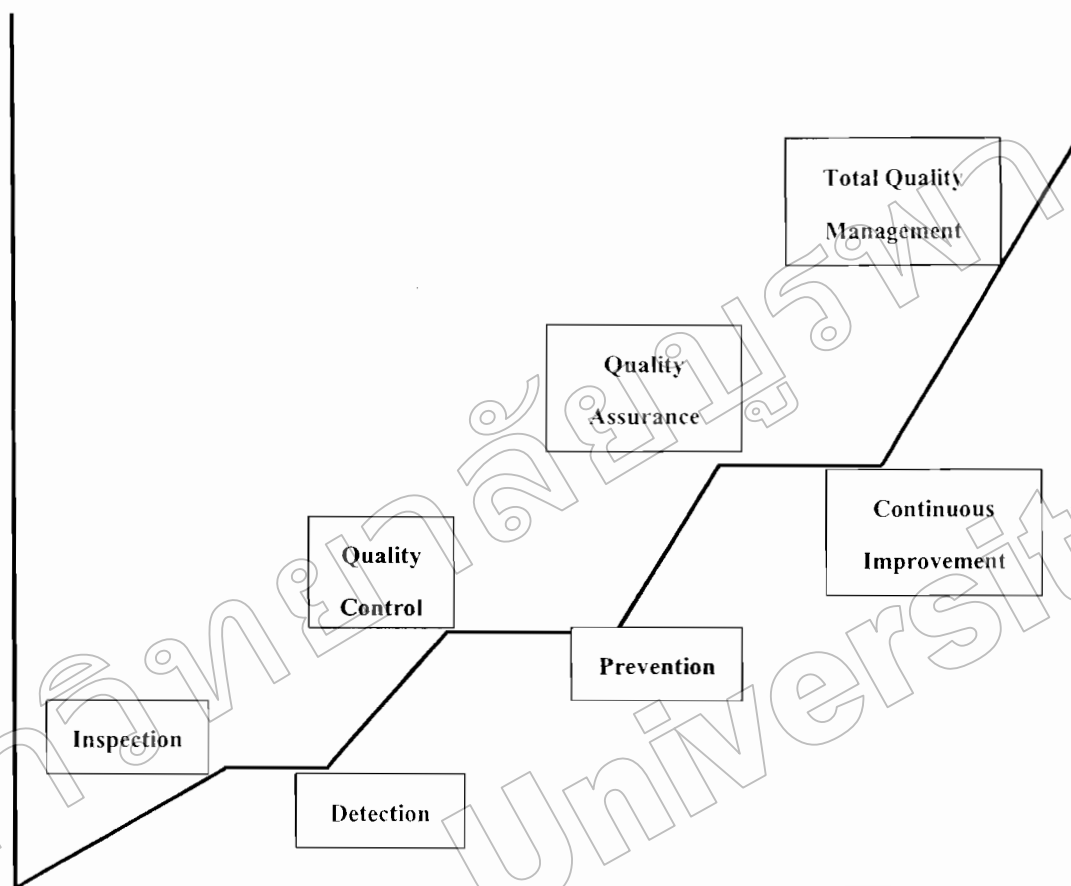
ปัจจุบันปรัชญาคุณภาพทั้งระบบ และเครื่องมือการพัฒนาที่เรียกว่า การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management: TQM) เป็นสิ่งที่วงการศึกษาน่าสนใจและ

อยู่บนพื้นฐานประการสำคัญคือ ทำให้ลูกค้าพึงพอใจทั้งโดยการสนองตอบความต้องการของลูกค้า หรือที่เกินความคาดหมาย กรอบแนวคิดของการจัดการคุณภาพทั้งระบบจึงเน้นสิ่งต่อไปนี้

1) การปฏิบัติให้เกิดในสิ่งที่ลูกค้าต้องการ มิใช่คิดแทนว่าลูกค้าต้องการอะไร 2) ความต่อเนื่องของการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นเรื่อยไปไม่เพียงเพื่อบรรลุผลตามมาตรฐานแล้วดำรงรักษาสภาพนั้นไว้เท่านั้น 3) การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและทุกคนทั้งภายในองค์กรและภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) การป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขเมื่อปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว

ลูเนนเบิร์ก และออนสเทน (Lunenburg & Ornstein, 2000, pp. 37 - 38) ให้ทัศนะว่า การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบอยู่บนฐานของข้อคิดเบื้องต้นที่ว่าทุกคนต้องการที่จะทำในสิ่งที่ดำเนินการอยู่ให้ดีที่สุด โดยมีการปรับปรุงระบบอย่างสม่ำเสมอ (Constantly Improving the System) ระบบมีลักษณะเช่นเดียวกับทฤษฎี Y ของดักลาสแมกซ์เกรเกอร์ (Douglas McGregor) และทฤษฎี Z ของวิลเลียม อูชิ (William Ouchi) เพียงแต่การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม การเน้นการฝึกอบรม และการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่า

จากการรวบรวมทัศนะของการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ในการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ สถานศึกษาต้องบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกด้าน โดยอาศัยความร่วมมือและความรับผิดชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษา โดยเน้นความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน และเน้นวิธีการป้องกันการผิดพลาดมาก่อนที่จะเกิดข้อผิดพลาดขึ้น โดยสถานศึกษาต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ดังที่แซลลิส (Sallis, 2002, pp. 16 - 18) กล่าวสรุปว่าคุณภาพการศึกษามีลำดับขั้นของแนวคิด เกี่ยวกับคุณภาพ (The Hierarchy of Quality Concept) 3 ขั้นตอนคือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) และคุณภาพทั้งระบบหรือคุณภาพโดยรวม (Total Quality) ดังภาพดังนี้

ภาพที่ 2 ลำดับขั้นของแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพ ตามแนวคิดของแชลลิส

จากภาพที่ 2 แชลลิสได้อธิบายลำดับขั้นของแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพ ดังนี้

การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) แชลลิส กล่าวว่า การควบคุมคุณภาพหมายถึง การตรวจจับ (Detection) และการกำจัด (Elimination) องค์กรประกอบหรือผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานออกไป ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ดำเนินการภายหลังที่พบข้อบกพร่องแล้ว โดยวิธีการตรวจสอบหาข้อผิดพลาดหรือการทดสอบซึ่งเป็นวิธีที่นิยมมากที่สุดในการควบคุมคุณภาพ โดยผู้ควบคุมคุณภาพ (Controller) หรือผู้ตรวจสอบ (Inspectors) จะเป็นผู้กำจัดออกไป (Carry Out)

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) แชลลิส กล่าวว่า คำว่าการประกันคุณภาพแตกต่างกับการควบคุมคุณภาพ เนื่องจากการประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการก่อนและในขณะที่เหตุการณ์เกิดขึ้นเพื่อหาทางป้องกันข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น การประกันคุณภาพเป็นการออกแบบคุณภาพในกระบวนการที่พยายามให้ความมั่นใจว่าผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการวางแผนและกำหนดไว้อย่างรอบคอบ

การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management) แซลลิส กล่าวว่า การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ เป็นกระบวนการที่รวมการประกันคุณภาพไว้ด้วย โดยขยายขอบเขตและพัฒนากระบวนการต่อไป การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ เป็นการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพที่สำคัญประเภทหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกทุกคนชื่นชมลูกค้าโดยองค์กรนั้นมีโครงสร้างขององค์กรที่เอื้อต่อการดำเนินการให้สมาชิกทุกคนสร้างความพอใจให้ลูกค้า ในการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบลูกค้าคือผู้ที่ยิ่งใหญ่ (Sovereign) และมีความสำคัญที่สุด

ดังนั้นจากการรวบรวมความหมายของคุณภาพ การประกันคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า ในการที่สถานศึกษาจะดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษานั้น สถานศึกษาต้องดำเนินการจนถึงลำดับขั้นของการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบตามแนวคิดของแซลลิส (Sallis, 2002, pp. 16 - 20) กล่าวคือสถานศึกษาต้องดำเนินการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาวิธีการป้องกันข้อผิดพลาด และดำเนินการปรับปรุงก่อนที่จะเกิดข้อผิดพลาดขึ้น โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีผลการเรียนรู้ที่ดีทุกด้าน สร้างความพึงพอใจให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเป็นสำคัญ

จากหลักการคุณภาพของเดิมมี 14 ข้อดังกล่าวนี้ จะพบว่าหลักการคุณภาพของเดิมมี เป็นหลักการสำคัญในวงการธุรกิจ เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพในเชิงธุรกิจ ซึ่งหลักการของเดิมมีที่มีผู้นิยมนำมาใช้มากที่สุด คือหลักการในการพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิตและการบริการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป โดยเขาได้เสนอทฤษฎีการบริหารคุณภาพ โดยมีหลักการบริหารคุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อการปรับปรุงงานให้มีคุณภาพเป็นวงจรคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการบริหารคุณภาพ เนื่องจากการวางแผนเป็นขั้นตอนที่ทำให้กิจกรรมอื่นๆในขั้นตอนต่อไปสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do) ในการนำแผนสู่การปฏิบัตินั้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการนำแผนไปปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้อง จะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติ ได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดำเนินการตามแผนนั้น โดยมีการติดต่อสื่อสารกันในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพ 14 ข้อ
3. ทำการตรวจสอบ (Check) ในการปฏิบัติตามแผนนั้น จำเป็นต้องดำเนินการตรวจสอบและประเมินผลลัพท์ของการปฏิบัติตามแผน โดยจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการคือ มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ และแผนมีความเหมาะสมหรือไม่

4. ปฏิบัติการแก้ไขปรับปรุง (Action) ในขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการตรวจสอบมาใช้แก้ไข ปรับปรุง แล้ววางแผนการดำเนินงานในวงจรต่อไปให้ดีขึ้น การดำเนินตามวงจรคุณภาพ (วงจร PDCA) นี้ จะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานเมื่อวงจร PDCA หมุนซ้ำไปเรื่อยๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงาน และทำให้ระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นการกระทำตามวงจร PDCA นี้ จึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือ

ในทางการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านได้พยายามนำหลักการของเดิมมิงมาใช้ในทางการศึกษา โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรม การเมือง และข้อจำกัดทางการศึกษาดังนี้

อาร์คาโร (Arcaro, 1995, pp. 63-66) ได้นำหลักการของเดิมมิงมาใช้ในทางการศึกษา โดยประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการศึกษา โดยเขาได้ศึกษาและรายงานว่าเขตพื้นที่การศึกษาแอมเฮอร์ส (Amherst School District) ในเมืองแอมเฮอร์ส (Amherst) รัฐนิวแฮมป์เชียร์ (New Hampshire) ได้นำหลักการคุณภาพ 14 ข้อ ของเดิมมิงมาประยุกต์ใช้กับการตัดสินคุณภาพการศึกษา โดยเรียกหลักการ 14 ข้อนี้ว่า หัวใจของคุณภาพทางการศึกษา (Essence of Quality in Education) ดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างแน่วแน่ (Create a Constancy of Purpose) โดยผู้บริหารต้องตั้งจุดมุ่งหมายและมุ่งมั่นเพื่อพัฒนาคุณภาพ และปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพการบริการให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ 2) นำปรัชญาคุณภาพทั้งระบบมาใช้ (Adopt a Total Quality Philosophy) ผู้บริหารการศึกษาต้องให้สมาชิกทุกคนของสถานศึกษาเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมด้วยความตั้งใจจริง ทั้งนี้ผู้บริหารต้องสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) ลดความต้องการการทดสอบ (Reduce the Need for Testing) หลักการนี้เป็นการลดการทดสอบ (Test) และการตรวจ (Inspection) ให้น้อยลงจากเดิม โดยการเปลี่ยนมาสร้างคุณภาพในการบริการทางการศึกษา และจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้การสอน 4) ตัดสินธุรกิจสถานศึกษาในทิศทางใหม่ (Award School Business in New Ways) หลักการนี้เป็นการเปลี่ยนทิศทางจากแนวคิดเดิมที่สถานศึกษานักเรียน โดยการลดราคาค่าเล่าเรียน เพื่อให้มีผู้มาเรียนจำนวนมาก สถานศึกษาในปัจจุบันเน้นการปรับปรุงคุณภาพ โดยให้ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วย 5) ปรับปรุงคุณภาพและผลผลิต และลดต้นทุน (Improve Quality and Productivity and Reduce Costs) หลักการนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำกระบวนการที่เรียกว่า “กระบวนการแผนผังการทำงาน-ตรวจสอบ-ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง” (“Chart it-Check it-Change it” Process) โดยการระบุนักเรียน ระบุสิ่งที่ต้องการปรับปรุง ดำเนินการปรับปรุง ประเมินและวัดผล โดยมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร เพื่อปรับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น 6) การเรียนรู้

ตลอดชีวิต (Life Learning) สถานศึกษาควรจัดให้มีการอบรมเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้น เนื่องจากการอบรมเป็นการให้ความรู้เพื่อการสร้างเครื่องมือที่จำเป็นในการเปลี่ยนแปลง กระบวนการทำงาน และควรจัดให้มีการอบรมตั้งแต่เริ่มต้นทำงานและมีการอบรมเป็นระยะจนถึง สิ้นสุดการทำงาน 7) ภาวะผู้นำทางการศึกษา (Leadership in Education) ผู้นำการศึกษาต้องกำหนด และพัฒนาวิสัยทัศน์และพันธกิจ ทั้งผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่ (District) และผู้บริหารสถานศึกษา โดยวิสัยทัศน์และพันธกิจนั้นจะต้องตั้งขึ้นจากการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของครู ผู้ร่วมงาน นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน คุณภาพการศึกษาจะต้องนำมากำหนดไว้ในวิสัยทัศน์และ พันธกิจนี้ 8) กำจัดความกลัว (Eliminate Fear) ในสำนักงานเขตพื้นที่ สถานศึกษา ควรกำจัดความ ไม่กล้าสอบถามให้หมดไป ซึ่งจะทำให้ทุกคนทุกฝ่ายสามารถช่วยกันปรับปรุงสถานศึกษาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมให้ทุกคนสามารถพูดคุย ปรีกษาหารือกันได้อย่างอิสระ รวมทั้งความสัมพันธ์ของผู้ร่วมงานเชิงปรปักษ์ (Adversarial Relationship) ควรกำจัดออกจากระบบ ไม่ควรให้เกิดขึ้นในการทำงาน 9) กำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรค ต่อความสำเร็จ (Eliminate the Barrier to Success) การบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารต้องกำจัด โครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน โดยจัดให้ทุกฝ่ายต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม ทั้งฝ่ายผู้สอน ฝ่ายวิชาการศึกษา ฝ่ายบัญชี ฝ่ายบริการอาหาร ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายพัฒนาหลักสูตร ฝ่ายวิจัย และ ฝ่ายอื่น ๆ ผู้บริหารต้องจัดให้มีการพัฒนายุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนจากการทำงาน เพื่อการแข่งขัน (Competition) เป็นยุทธศาสตร์การทำงานแบบร่วมกัน (Collaboration) เปลี่ยน การตกลงกันแบบชนะ-แพ้ (Win-Lose Resolution) เป็นการตกลงกันแบบชนะ-ชนะ (Win-Win Resolution) เปลี่ยนการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน (Isolated Problem Solving) เป็นการแก้ปัญหา ร่วมกัน (Shared Problem Solving) เปลี่ยนการกักตุนข้อมูลไว้เพียงผู้เดียว (Guarding Information) เป็นการแบ่งปันข้อมูลร่วมกัน (Sharing Information) เปลี่ยนการหวงห้ามไม่ให้คนนอกเข้ามาในหน่วย (Resisting Change) เป็นการยินดีต้อนรับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Welcoming Change)

10) สร้างวัฒนธรรมคุณภาพ (Create a Quality Culture) โดยการให้ทุกคนในหน่วยงานมีส่วนร่วม รับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของหน่วยงานต้องเกิดจากทุกคน มิใช่เกิด จากบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง 11) การปรับปรุงกระบวนการ (Process Improvement) ในการทำงานนั้น ไม่มีกระบวนการทำงานใดที่สมบูรณ์แบบ ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุง กระบวนการทำงานอยู่เสมอ เพื่อค้นหาแนวทางและกระบวนการที่ดีที่สุด โดยการกระตุ้น ให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการอยู่เสมอ 12) ช่วยให้นักเรียนประสบ ความสำเร็จ (Help Students Succeed) หลักการนี้จำเป็นต้องกำจัดปัญหาอุปสรรคที่กีดขวางการ ทำงาน การเรียนการสอนของนักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นการบริหารการศึกษา

ต้องเปลี่ยนจากการทำงานเพื่อปริมาณเป็นการทำงานเพื่อคุณภาพ 13) การสร้างข้อตกลงร่วมกัน (Commitment) การบริหารจัดการศึกษาต้องกำหนดข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ และทุกฝ่ายต้องเต็มใจและสนับสนุนการหาแนวทางใหม่ๆ เข้ามาในระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยต้องยึดเป้าหมายและหาวิธีดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และควรยึดหลักการที่ว่า “ทำสิ่งที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มต้น” 14) ความรับผิดชอบ (Responsibility) หลักการนี้มุ่งให้สถานศึกษาจัดให้ทุกคนในสถานศึกษาร่วมกันปฏิรูปคุณภาพของสถานศึกษาด้วยความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

ลูเนนเบิร์ก และออนสไตน์ (Lunenburg & Ornstein, 2000, pp. 37-38) ได้ประยุกต์หลักการคุณภาพ 14 ข้อ ของเดิมมิมมาใช้ในการศึกษา ดังนี้ 1) หลักการกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างแน่วแน่ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการ (Constancy of Purpose for Improvement of Product and Service) 2) หลักการการรับเอาปรัชญาการทำงานใหม่ๆ มาใช้ให้ทันยุคสมัย (Adopt the New Philosophy) 3) หลักการยกเลิกการตรวจสอบเป็นการมุ่งสู่ความสำเร็จด้านคุณภาพ (Cease Dependence Inspection to Achieve Quality) 4) หลักการยกเลิกการปฏิบัติเพื่อรับรางวัลทางธุรกิจบนฐานของราคาขายเพียงอย่างเดียว (End the Practice of Awarding Business on the Basis of Price Alone) 5) หลักการการปรับปรุงระบบการผลิตและการบริการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป (Improve Constantly and Forever the System of Production and Service) 6) หลักการจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานที่ทำ (Institute Training) 7) หลักการสร้างภาวะผู้นำ (Institute Leadership) 8) หลักการขจัดความกลัว (Drive Out Fear) 9) หลักการลดปัญหาและอุปสรรคระหว่างกลุ่มฝ่ายของผู้ร่วมงาน (Break Down Barriers Between Staff Areas) 10) หลักการจำแนกแยกแยะเกี่ยวกับข้อความชักจูง คำแนะนำ และเป้าหมายในหน่วยงานให้มีข้อผิดพลาดเป็นศูนย์ และได้ผลผลิตในระดับใหม่ (Eliminate Slogans, Exhortation and Targets that Demand Zero Defects and New levels of Productivity) 11) หลักการขจัดการตั้งเป้าหมายด้านผู้ร่วมงานและเป้าหมายของการบริหารจัดการในเชิงปริมาณ (Eliminate Numerical Quotas for the Staff and Goals for Management) 12) หลักการขจัดอุปสรรคที่บั่นทอนความภาคภูมิใจในงาน (Remove Barriers that Rob People of Pride of Workmanship) 13) หลักการจัดให้มีโครงการหลากหลายเพื่อการศึกษาและอบรมพัฒนาบุคลากรทุกคน (Institute a Vigorous Program of Education and Retraining for Everyone) 14) หลักการจัดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้สำเร็จ (Put Everyone in the Organization to Work to Accomplish the Transformation)

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าในการนำหลักการของเดิมมิมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานั้น สถานศึกษาต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ชัดเจน และดำเนินการ

โดยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน ดำเนินการให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อประสิทธิผลทั้งระบบของสถานศึกษา

ทฤษฎี หลักการบริหารคุณภาพของสถานศึกษา

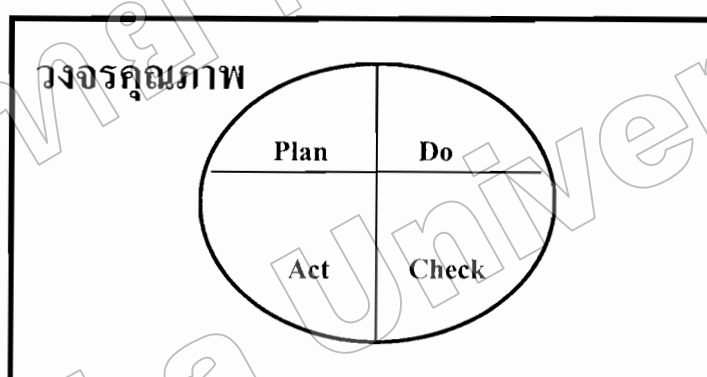
เดมมิง (Deming 1984 cited in Sallis, 2002, pp. 34 – 35) ได้เสนอหลักการคุณภาพ 14 ประการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารคุณภาพ ซึ่งหลักการคุณภาพทั้ง 14 ข้อนี้ ผสมผสานหลักการบริหารคุณภาพที่สำคัญ และความเข้าใจความคิดของพนักงาน ใกล้เคียงเหมือนพิมพ์เขียว สำหรับ การพัฒนาวัฒนธรรม คุณภาพ ซึ่งเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข ดังนี้

1. หลักการสร้างจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ และการบริการอย่างแน่วแน่
(Create Constancy of Purpose for Improvement of Product and Service)
2. หลักการปรับเปลี่ยน และนำเอาปรัชญาการทำงานใหม่ ๆ มาใช้ให้ทันยุคสมัย
(Adopt the New Philosophy)
3. หลักการยกเลิกการตรวจสอบในลักษณะเชิงกว้าง (Cease Dependence on Mass Inspection)
4. หลักการยกเลิกการปฏิบัติเพื่อราคาขายเพียงอย่างเดียว (End the Practice of Awarding Business on Price Tag Alone)
5. หลักการปรับปรุงระบบการผลิตและการบริการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป
(Improve Constantly and Forever the System of Production and Service)
6. สร้างภาวะผู้นำ (Institute Leadership)
7. ขจัดความกลัว (Drive Out Fear) เช่น กลัวองค์ความรู้ใหม่ ๆ กลัวการเปลี่ยนแปลง
8. ลดปัญหาและอุปสรรคระหว่างผู้ร่วมงานในแต่ละฝ่าย (Break Down Barriers Between Staff Areas)
9. ขจัดการตั้งเป้าหมายเชิงปริมาณ (Eliminate Numerical Quotas)
10. ขจัดอุปสรรคที่บั่นทอนความภาคภูมิใจในงาน (Remove Barriers to Pride of Workmanship)
11. จัดให้มีโครงการหลากหลายเพื่อการศึกษาและพัฒนาบุคลากร (Institute a Vigorous Program of Education and Retraining)
12. จัดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงองค์กรสู่ความสำเร็จ (Take Action to Accomplish the Transformation)

13. กำเนกแยกแยะเกี่ยวกับข้อความชักจูง คำแนะนำ และเป้าหมายในหน่วยงาน
(Eliminate Slogans, Exhortation and Targets for the Workplace)

14. จัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานที่ทำ (Institute Training)

จากหลักการคุณภาพของเดิมมิง 14 ข้อดังกล่าวนี้ จะพบว่าหลักการคุณภาพของเดิมมิง เป็นหลักการสำคัญในวงการธุรกิจ เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ในเชิงธุรกิจ ซึ่งหลักการของเดิมมิงที่มีผู้นิยมนำมาใช้มากที่สุดคือ หลักการในการพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิต และการบริการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป โดยเขาได้เสนอทฤษฎีการบริหารคุณภาพ โดยมีหลักการ บริหาร คุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อการปรับปรุงงานให้มีคุณภาพ เป็นวงจรคุณภาพประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 3 วงจรคุณภาพ ตามแนวคิดของเดิมมิง

1. การวางแผน (Plan) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการบริหารคุณภาพ เนื่องจากการวางแผน เป็นขั้นที่ทำให้กิจกรรมอื่นๆ ในขั้นตอนต่อไปสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do) ในการนำแผนสู่การปฏิบัตินั้น เพื่อให้เกิด ความมั่นใจว่าการนำแผนไปปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้อง จะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบ ในการนำแผนไปปฏิบัติ ได้รับทราบถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการดำเนินตามแผนนั้น ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารกันในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพ 14 ข้อ
3. ทำการตรวจสอบ (Check) ในการปฏิบัติตามแผนนั้น จำเป็นดำเนินการตรวจสอบและ ประเมินผลลัพธ์ ของการปฏิบัติตามแผน โดยจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติ ตามแผนหรือไม่ และแผนมีความเหมาะสมหรือไม่

4. ปฏิบัติการแก้ไขปรับปรุง (Action) ในขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการตรวจสอบมาใช้แก้ไข ปรับปรุง แล้ววางแผนการดำเนินงานในวงจรต่อไปให้ดีขึ้น การดำเนินตามวงจรคุณภาพ (วงจร PDCA) นี้จะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เมื่อวงจร PDCA หมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงาน และทำให้ระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจร PDCA นี้ จึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือ

หลักการคุณภาพที่ประยุกต์ใช้กับการศึกษา

แซลลิส (Sallis, 2002, pp. 34-35) รายงานว่า เดมมิง ได้เสนอหลักการคุณภาพ 14 ประการ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารคุณภาพ ซึ่งหลักการคุณภาพทั้ง 14 ข้อนี้ ผสมผสานหลักการบริหารคุณภาพที่สำคัญและความเข้าใจความคิดของพนักงาน เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวสำหรับการพัฒนาวัฒนธรรมคุณภาพ ซึ่งเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข ดังนี้ 1) การสร้างจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริการอย่างแน่วแน่ (Create Constancy of Purpose for Improvement of Product and Service) 2) การปรับเปลี่ยนและนำเอาปรัชญาการทำงานใหม่ ๆ มาใช้ให้ทันยุคสมัย (Adopt the New Philosophy) 3) การยกเลิกการตรวจสอบในลักษณะคราวละมาก ๆ (Cease Dependence on Mass Inspection) 4) การยกเลิกการปฏิบัติเพื่อราคาขายเพียงอย่างเดียว (End the Practice of Awarding Business on Price Tag Alone) 5) การปรับปรุงระบบการผลิตและการบริการอย่างต่อเนื่องและตลอดไป (Improve Constantly and Forever the System of Production and Service) 6) การสร้างภาวะผู้นำ (Institute Leadership) 7) การขจัดความกลัว

กรอบงานคุณภาพ (Quality Frameworks) ของสถานศึกษา

แซลลิสกล่าวว่า ในบริบทของการศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของกรอบงานคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ วาเร็น (Waren, 1980 cited in Sallis, 2002, p. 138) ซึ่งได้ชี้ว่าในบริบทของการศึกษา สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ คือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของคุณภาพ นอกจากนั้นแซลลิสกล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนซึ่งเป็นลูกค้าสำคัญอันดับแรกของกระบวนการนั้น จะต้องเน้นนักเรียนเป็นหัวใจหรือศูนย์กลางของกรอบงาน แซลลิสมีความเห็นสอดคล้องกับ สเปนเบอร์ (Spanbauer, 1992 cited in Sallis, 2002, pp. 138) ว่า “ไม่มีการปฏิรูปสถานศึกษาใดที่จะมีคุณค่า ถ้าการปฏิรูปนั้นปราศจากการเน้นกระบวนการเรียนการสอน” ดังนั้นในการกำหนดกรอบงานคุณภาพของสถานศึกษา แซลลิสกล่าวว่า จำเป็นที่สถานศึกษาต้องกำหนดมาตรฐานของตนเองสำหรับเป็นหลักการด้านคุณภาพการศึกษาให้ชัดเจน และกำหนดแนวทางดำเนินการให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยดำเนินการตามขั้นตอน

ที่สำคัญดังนี้ 1) ค้นห้พบว่าอะไรที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติ 2) มีวิธีดำเนินการอย่างไร 3) จัดบันทึกรายการสิ่งที่ต้องปฏิบัติ 4) ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ระบุไว้ และ 5) จัดทำหลักฐานแสดงในสิ่งที่ปฏิบัติได้สำเร็จตามประเด็นรายการที่ต้องการปฏิบัติ โดยเชลลิสกำหนดองค์ประกอบของกรอบงานคุณภาพของสถานศึกษาไว้ 13 กรอบงานดังนี้ (Sallis, 2002, p. 138-142)

1. การพัฒนาภาวะผู้นำและยุทธศาสตร์ (Developing Leadership and Strategy)

การพัฒนาภาวะผู้นำและยุทธศาสตร์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกรอบงานคุณภาพองค์กรทางการศึกษาทุกองค์กรผู้บริหารสูงสุดต้องกำหนดข้อตกลงหรือพันธะสัญญากับลูกค้า เพื่อให้องค์กรได้ผลิตผลที่มีคุณภาพ เพื่อประสิทธิผลขององค์กร องค์กรต้องกำหนดกระบวนการพัฒนาเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์คุณภาพ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 1) การกำหนดพันธกิจไว้ชัดเจน 2) กำหนดยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่ความสำเร็จของพันธกิจ 3) การมีส่วนร่วมของผู้บริหารหรือลูกค้าทั้งภายนอกและภายใน 4) การประเมินตนเองและประเมินสิทธิผลขององค์กรจากความคิดเห็นของลูกค้า นอกจากนั้นเชลลิสยังกล่าวว่าภาวะผู้นำและการสร้างข้อตกลงร่วมกันต้องเริ่มต้นมาจากผู้บริหาร ซึ่งเปรียบเหมือนกฎเหล็ก (Iron Law) แห่งคุณภาพ ซึ่งรูปแบบของคุณภาพจะไม่เกิดขึ้นหากปราศจากพลังขับเคลื่อนจากการบริหารจัดการระดับสูง

2. การทำให้ลูกค้ามีความปิติยินดีหรือความพอใจ (Delighting Customers)

การทำให้ลูกค้ามีความปิติยินดีหรือความพอใจถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ ซึ่งในการที่จะทำให้ลูกค้าพอใจนั้น ต้องรู้ความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า ทั้งลูกค้าภายนอกและลูกค้าภายใน

3. การออกแบบหรือสร้างบุคลากรหรือคณะทำงานที่มีคุณภาพ (Designating Quality Champion)

โดยสถานศึกษาควรมีการสร้างผู้นำด้านคุณภาพขึ้นมากลุ่มหนึ่ง โดยให้มีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะหรือผู้ช่วยให้ทีมงานสถานศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

4. การสร้างความมั่นใจว่าทีมบริหารระดับสูงมีการติดตามความก้าวหน้า (Ensuring That the Senior Management Team Monitor Progress)

5. การฝึกอบรมผู้ร่วมงานเพื่อสร้างคุณภาพ (Initiating Staff Training for Quality)

6. การติดตามการใช้หลักสูตร (Monitoring the Delivery of the Curriculum)

7. การตรวจสอบการประเมินการปฏิบัติงานของนักเรียน (Verify the Assessment of Student Performance)

8. การสื่อสารข่าวสารเรื่องของคุณภาพ (Communicating the Quality Message)

9. การวัดการลงทุนเรื่องของคุณภาพ (Measuring the Costs Quality)

10. การทำงานเป็นทีม (Teamwork)

11. การประยุกต์เครื่องมือและเทคนิคต่างๆ (Apply Quality Tools and Techniques)
12. การพัฒนาวัฒนธรรมการประเมินตนเอง (Developing a Self-Assessment Culture)
13. การประยุกต์กรอบงาน (Applying a Framework)

ลิสตัน (Liston, 1999, p. 11) กล่าวว่าองค์กรที่มีคุณภาพ ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ เพื่อเชื่อมโยงกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1. องค์กรนั้นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพ โดยการพัฒนาคุณภาพ ต้องเริ่มมาจากเบื้องบน (Led from the Top)

2. องค์กรต้องให้ความสำคัญแก่ผู้รับบริการ โดยเน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ

(Client-Focused)

3. องค์กรต้องให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4. องค์กรต้องเน้นกระบวนการ (Process-Oriented) โดยเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล

5. องค์กรต้องใช้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานแบบเน้นการป้องกันการผิดพลาด

(Prevention) ไม่ใช่การแก้ไขข้อผิดพลาด (Detection)

6. องค์กรต้องเน้นความร่วมมือ และความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรแบบชนะ-ชนะ

(Win-Win Relationship)

7. องค์กรต้องเน้นการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง

8. องค์กรต้องมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน และมีการกำหนดเป้าหมายระยะยาว

9. องค์กรต้องนำวิธีเชิงระบบมาใช้

10. องค์กรต้องมีการบริหาร โดยยึดข้อเท็จจริงเป็นหลัก

11. องค์กรต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชน

12. องค์กรมีมุมมองในการดำเนินงานแบบองค์รวม (Holistic Approach)

จากการรวบรวมหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพ คุณภาพที่ประยุกต์ใช้กับ

การศึกษาและกรอบงานคุณภาพ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพของสถานศึกษา ที่สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาให้มีมาตรฐานการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการ ตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาควรประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำ 2) การทำให้ลูกคามีความปิติยินดีหรือความพอใจ 3) การพัฒนายุทธศาสตร์ 4) การติดตาม ความก้าวหน้า 5) การฝึกอบรมผู้ร่วมงานเพื่อสร้างคุณภาพของงาน 6) การติดตามการใช้หลักสูตร 7) การตรวจสอบการประเมินการปฏิบัติงานของนักเรียน 8) การสื่อสารข่าวสารเรื่องของคุณภาพ

- 9) การวัดการลงทุนเพื่อคุณภาพ 10) การทำงานเป็นทีม 11) การประยุกต์เครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ
12) การพัฒนาวัฒนธรรมการประเมินตนเอง 13) ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง

ประสิทธิผลและคุณภาพของสถานศึกษา

1. องค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล

เซอร์จิโอวานนิ (Sergiovanni, 2004, p. 66) กล่าวว่าในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารต้องใช้หน้าที่การบริหารการศึกษาเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งการบริหารการศึกษาเป็นคำที่มีความหมายกว้าง เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และเพื่อบริหารองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเซอร์จิโอวานนิและคณะกล่าวว่า หน้าที่ในกระบวนการบริหารการศึกษาที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามี 4 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และพัฒนาการวางแผนล่วงหน้า (Blueprint) และยุทธศาสตร์สำหรับการดำเนินการให้ชัดเจน 2) การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึงการจัดองค์กรโดยการใช้ทรัพยากรบุคคล (Human) การเงิน (Financial) และแหล่งกายภาพต่าง ๆ (Physical Resources) ทั้ง 3 แหล่งเข้าด้วยกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้สำเร็จ 3) การนำ (Leading) หมายถึงการแนะนำ (Guiding) และให้คำปรึกษา (Supervising) โดยแผนขององค์กรจะต้องได้รับการนำไปใช้ในการบริหารจัดการองค์กร โดยทุกคนในองค์กรการบริหารการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับการกระตุ้น ชี้นำ กำหนดความต้องการ และสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรดำเนินการร่วมกัน 4) การควบคุม (Control) หมายถึงการประเมินผลกำกับให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและแผนองค์กร โดยมีการประเมินผลย้อนกลับสู่มาตรฐานเป้าหมายที่กำหนด

เซนเก้ (Senge, 1990, p. 35 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 8-9) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล โดยการทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) ซึ่งเป็นไปตามวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่มองสถานศึกษาอย่างเป็นระบบของสังคม (School as Social System) เป็นการมองอย่างเป็นภาพรวม ไม่มองแบบแยกส่วน เพราะการมองหรือคิดแบบแยกส่วนจะเป็นเหมือนการเล่นจิ๊กซอร์ (Jigsaw Puzzle) ซึ่งหากมองภาพทีละชิ้นจะไม่สามารถบอกได้ว่าจะทำให้เกิดภาพรวมในรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร จะต้องจัดให้เข้าที่ตามลักษณะความสัมพันธ์ของมัน แล้วจึงจะทำให้มองเห็นภาพรวมได้อย่างชัดเจน

2. ความรอบรู้ของบุคลากร (Personal Mastery) เป็นไปตามทฤษฎีการจูงใจและทฤษฎีภาวะผู้นำ ที่กล่าวว่าคนจะมีพันธะผูกพันกับจุดหมายและภารกิจขององค์กร และจะใช้ความพยายามเพื่อการบรรลุผลสำเร็จ หากพวกเขามีความรอบรู้ในวิชาการต่างๆสามารถร่วมในการเป็นเจ้าของหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

3. มีรูปแบบทางความคิด (Mental Models) เป็นไปตามทฤษฎีการจูงใจและภาวะผู้นำเช่นกัน โดยเชื่อว่าการสร้างรูปแบบทางความคิดเห็นเกิดขึ้นในองค์กรจะทำให้สมาชิกมีความตื่นตัว มีแรงจูงใจภายในในการที่จะสำรวจสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่คาดหวังเพื่อพัฒนารูปแบบทางความคิดอยู่เสมอ

4. การมีคุณค่าร่วม (Shared Values) เป็นไปตามหลักการของวัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วม ซึ่งเชื่อว่าหากองค์กรให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ โดยอาศัยคุณค่าร่วม (Shared Values) ของสมาชิกแล้วก็จะทำให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ซึ่งจะทำให้พวกเขามีความผูกพันกับวิสัยทัศน์ร่วมกันและก่อให้เกิดการปฏิบัติตามมา

5. การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) เป็นไปตามหลักการความร่วมมือ หลักการกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเชื่อว่าสมาชิกในองค์กรจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น หากพวกเขาได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งไม่เพียงในระดับห้องเรียนเท่านั้น แต่จะต้องเป็นทั้งระดับสถานศึกษาด้วย

ฮอลต์ และ ไฮน์ส (Holt & Hinds, 1994 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 22) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการมีจุดหมายร่วมกัน ประกอบด้วยการมีจุดหมายที่ชัดเจน การมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน และการมีภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน

2. องค์ประกอบด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การยอมรับและการมีสิ่งจูงใจพฤติกรรมทางกายภาพ การยอมรับและมีสิ่งจูงใจพฤติกรรมในทางบวกของนักเรียน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและผู้ปกครอง

3. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักสูตร การสอน การพัฒนาบุคลากร ความคาดหวังในความสำเร็จสูง และการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 2001 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 24-25) ได้สรุปลักษณะสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพว่าควรมีองค์ประกอบดังนี้ 1) เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2) มีแผนงานทางวิชาการที่ดี 3) จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ของนักเรียน 4) มีบรรยากาศสถานศึกษาในทางบวก 5) ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบเป็นกลุ่ม 6) มีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวาง 7) ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 8) ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 9) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

เปอร์กี และสมิท (Purkey & Smith, 1983 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 29) ได้จัดปัจจัยที่แสดงถึงการมีประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็น 2 ด้านคือ 1) ด้านโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วย การบริหารและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของครู หลักสูตรชัดเจนและจัดเป็นระบบ การพัฒนาคณะครู การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีการยอมรับจากนักเรียนอย่างกว้างขวาง การมีเวลาเพื่อการเรียนรู้สูงสุด และมีการสนับสนุนจากท้องถิ่น 2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วยมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์แบบสถานศึกษา มีสำนักชุมชน มีจุดหมายที่ชัดเจน มีระเบียบที่ชัดเจน มีความคาดหวังร่วมกันสูง

คาลด์เวลล์ และสปิงส์ (Caldwell & Spinks, 1990 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2544, หน้า 32-25) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ “แบบอุดมคติ” (Ideal Type) แม้แต่สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ ดังมีรายการดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ประกอบด้วยมีจุดหมายทางการศึกษาที่ชัดเจน มีแผนงานที่ได้รับการวางแผนไว้อย่างสมดุลและเป็นระบบ สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ สถานศึกษามีแผนงานพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่ต้องการ และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนในระดับสูง
2. ด้านการตัดสินใจ ประกอบด้วยบุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสถานศึกษาในระดับสูง
3. ด้านทรัพยากร ประกอบด้วยสถานศึกษามีทรัพยากรอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้ครูทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษามีครูที่มีความสามารถและมีแรงจูงใจ
4. ด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วยความสามารถในการแบ่งสรรหน้าที่และทรัพยากรเพื่อปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ การจัดสรรทรัพยากรได้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษา การตอบสนองและสนับสนุนความต้องการของครู การใส่ใจต่อการพัฒนาในวิชาชีพครู การกระตุ้นครูเกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาวิชาชีพและใช้ครูที่มีทักษะ การตระหนักถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในสถานศึกษาในระดับสูง การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานอื่น ชุมชน ครูและนักเรียน มีรูปแบบการบริหารที่ยืดหยุ่น มีความพยายามที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จัดให้มีข้อมูลย้อนกลับสำหรับครูอยู่ในระดับสูง ตรวจสอบแผนงานและวัดความก้าวหน้าตามจุดหมาย

5. ด้านบรรยากาศ ประกอบด้วยสถานศึกษากำหนดค่านิยมที่สำคัญ ผู้บริหาร ครู นักเรียน แสดงความผูกพันและจงรักภักดีต่อจุดหมายและค่านิยมของสถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมน่าอยู่ ตื่นเต้น และท้าทายต่อครูนักเรียน มีบรรยากาศยอมรับและเชื่อถือกันของครูกับนักเรียน มีบรรยากาศความไว้วางใจกัน และการสื่อสารแบบเปิดในสถานศึกษา มีความคาดหวังในสถานศึกษาว่านักเรียนทุกคนจะทำดี ผู้บริหาร ครู และนักเรียน คาดหวังความสำเร็จในระดับสูง ผู้บริหาร ครู และนักเรียน คาดหวังความสำเร็จในระดับสูง นักเรียนมีขวัญกำลังใจในระดับสูง นักเรียนมีการยอมรับนับถือและความเป็นเจ้าของผู้อื่น จัดให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ ต่อสถานศึกษา มีความเป็นระเบียบวินัยที่ดีในสถานศึกษา ผู้บริหารอาวุโสเกี่ยวข้องกับเรื่องวินัย ของนักเรียนในระดับต่ำ อัตราการขาดเรียนของนักเรียนต่ำ อัตราการพักการเรียนของนักเรียนต่ำ อัตราความประพฤติเหลวไหลของนักเรียนต่ำ ครูมีขวัญกำลังใจในระดับสูง ครูมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในระดับสูง อัตราขาดงานของครูต่ำ การย้ายของครูมีเพียงเล็กน้อย

6. ด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วยอัตราการออกกลางคันของนักเรียนต่ำ คะแนนทดสอบ แสดงถึงความสำเร็จในระดับสูง การศึกษาต่อหรือหางานทำของนักเรียนอยู่ในระดับสูง

รูปแบบสถานศึกษาคุณภาพ

ตามที่ประเทศไทยได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

โดยมีเจตนารมณ์ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ตลอดจนรัฐบาลกำหนดนโยบายด้านการศึกษามุ่งเน้น ประเด็นสำคัญ คือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ยั่งยืน และการเพิ่มขีดความสามารถของเยาวชนไทยให้สามารถแข่งขันบนเวทีโลกได้อย่างมีคุณภาพ คงความเป็นไทย เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ซึ่งสำนักทดสอบทางการศึกษากำหนด ลักษณะสำคัญของสถานศึกษาคุณภาพดังนี้ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2544, หน้า 83)

1. ด้านวิสัยทัศน์ผู้นำ ประกอบด้วยการกำหนดทิศทางและเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และมีทิศทางดำเนินงานที่ชัดเจน การมีความคาดหวังสูง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบ ยุทธศาสตร์และวิชาการที่จะนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาให้เกิดนวัตกรรม ใหม่ การสร้างความรู้และประสิทธิภาพของการตัดสินใจต่าง ๆ ของสถานศึกษา การกระตุ้นให้เกิดมีส่วนร่วมของทุกคนทุกฝ่ายในสถานศึกษา และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้นวัตกรรม และการสร้างสรรค์ภายในสถานศึกษาให้ทุกคนในองค์กรร่วมกันวางแผน การสื่อสาร การพัฒนาผู้นำ และทบทวนบทบาทของสถานศึกษา การสนับสนุนให้เกิดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนผู้นำท้องถิ่นและนักธุรกิจเอกชน เพื่อสนับสนุนให้สำเร็จตามเป้าหมาย

2. ด้านการเน้นนักเรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนา หลักการสำคัญของการบริหารจัดการที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ จัดหาสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ อุปกรณ์ และประสบการณ์ในการสร้างความสนใจของนักเรียน เทคนิค อุปกรณ์ ประสบการณ์ อาจจะได้มาจากแหล่งภายนอก เช่น ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และธุรกิจเอกชน กำหนดความคาดหวังและมาตรฐานสูงสุดของนักเรียนทุกคน เชื่อว่านักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ด้วยหลายวิธี และระยะเวลาที่แตกต่างในแต่ละวิชา และการเรียนรู้มีผลจากการให้การสนับสนุน การแนะแนว และบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงสถานศึกษาที่เป็นการสนับสนุนหรืออุปสรรคต่อการเรียน สถานศึกษานั้นนักเรียนเป็นสำคัญจำเป็นต้องมีวิธีการที่สนับสนุนที่หลากหลาย และสนองความต้องการของแต่ละบุคคล มีการใช้การประเมินระหว่างการดำเนินงาน (Formative Assessment) ในการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้และสนับสนุนประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้สนองความต้องการและวิธีการเรียนรู้เป็นรายบุคคล มีการใช้การประเมินปลายทาง (Summative Assessment) ในการวัดความก้าวหน้าในสิ่งที่นักเรียนควรรู้และช่วยให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลในการประเมินตนเองในการตรวจสอบความก้าวหน้าและความสำเร็จ ซึ่งเป็นการถ่ายโอนที่สำคัญระหว่างสถานศึกษา และระหว่างสถานศึกษากับการทำงาน

3. ด้านการเรียนรู้ของบุคลากรในสถานศึกษาให้เรียนรู้และเป็นสังคมการเรียนรู้ โดยมีหลักสำคัญ เป็นการปฏิบัติงานประจำตามปกติของคณะบุคลากรทุกคนและนักเรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นทุกระยะ ทุกคน ในสถานศึกษา เป็นผลจากการแก้ปัญหาของสถานศึกษา ได้รับการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การพัฒนาการศึกษาควรเน้นที่ความก้าวหน้า การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ หลักสูตรและสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ทั้งหมด ได้รับการจัดระบบ ที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรประกอบด้วยวิธีประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยการประเมินผลอย่างมียุทธศาสตร์ โดยเน้นที่ข้อมูลที่มีตัวบ่งชี้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นหรือไม่ สถานศึกษาต้องลงทุนพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษากการฝึกอบรม และโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงการก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การบริหารด้วย โปรแกรมการศึกษาและการฝึกอบรม ควรใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ และการสื่อสารผ่านดาวเทียม

4. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในทุกหน่วยงาน โดยผู้นำแสดงความผูกพันต่อบุคลากรและองค์กร มีโอกาสได้รับการตอบแทนที่มีระบบ มีโอกาสได้รับการตอบแทนที่มีระบบ มีโอกาสได้พัฒนาและก้าวหน้าในองค์กร มีส่วนร่วมในการให้ความรู้ องค์กร เพื่อบุคลากรจะได้บริหารนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องให้บรรลุเป้าหมาย การจัดสภาพ

สิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ ควรมีผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก เพื่อประเมินความสำเร็จตามเป้าหมายทุกด้านและควรมีแผนมองอนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาว

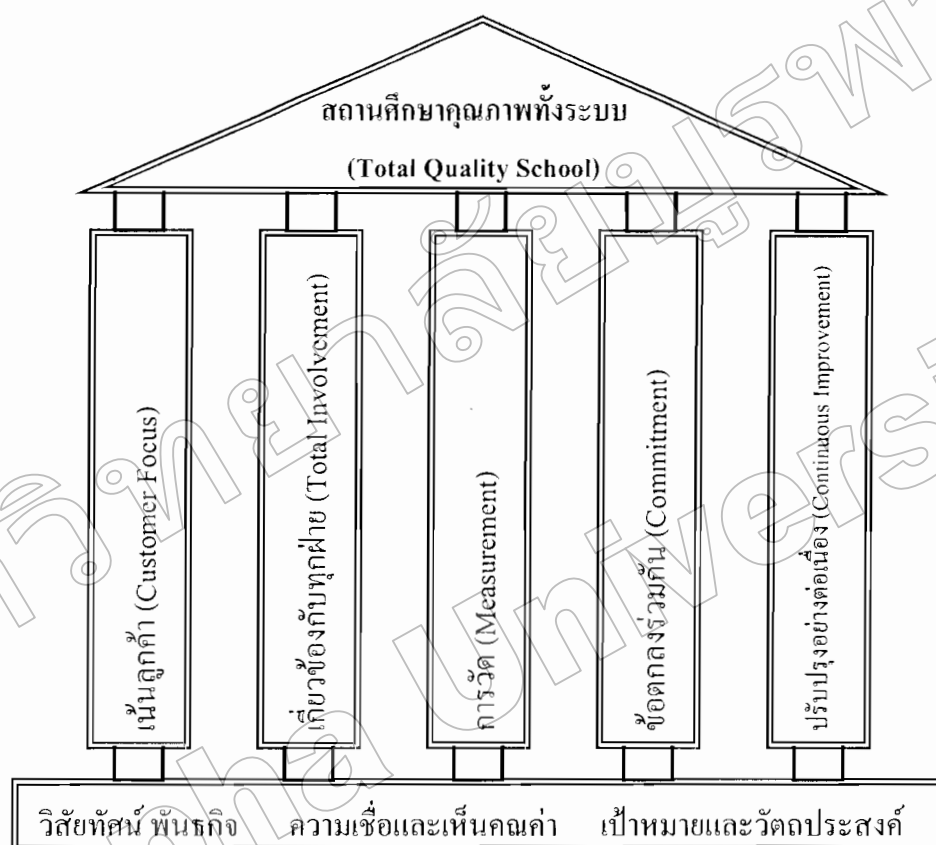
ในต่างประเทศมีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบสถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบไว้ ดังนี้

เมอร์กาทอยด์ และมอร์แกน (Murgatroyd & Morgan, 1994 , pp. 64, 69-75) กล่าวว่า รูปแบบสถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality School Model) หรือรูปแบบสำหรับคุณภาพทั้งระบบในสถานศึกษา (A Model for TQM in School) ขององค์กรที่ประสบความสำเร็จในการเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพทั้งระบบ และต้องการที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน มีการปรับปรุงคุณภาพที่ลาดชันขึ้น (Step-Slope Quality Improvement) องค์กรนั้นจะมีองค์ประกอบต่อไปนี้

1. มีการกำหนดแนวทางภายในองค์กร โดยให้ทุกคนในองค์กรมุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีการสร้างข้อตกลงและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Alignment Within the Organization and Commitment to a Shared Vision)
2. ขยายขอบเขตความเข้าใจในเรื่องการเน้นลูกค้าและการเน้นกระบวนการเพื่อสร้างคุณภาพ (An Extended Understanding of the Customer Driven and Process Oriented Basis for Quality)
3. ใช้กระบวนการทำงานเป็นทีม ในระบบการบริหารจัดการการปฏิบัติงานที่เป็นพื้นฐานของกิจกรรมขององค์กร และในการออกแบบองค์กรพร้อมทั้งให้ดูแลการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการปฏิบัติงาน จากผลสะท้อนของการทำงานเป็นทีม (Team as the Focus for Organizational Design)
4. มีการกำหนดเป้าหมายเฉพาะของการปฏิบัติงานไว้อย่างท้าทาย หรือตั้งไว้สูงเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Outrageous or Challenging Goals)
5. มีเครื่องมือวัดประสิทธิผลของการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ (Tools for Systematic Dairy Management)

อาร์คาโร (Arcaro, 1995, p. 7) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาแห่งคุณภาพ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสมาชิกชุมชน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องเริ่มต้นกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่ และสนับสนุนให้สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาให้ชัดเจนด้วย โดยวิสัยทัศน์และพันธกิจนั้นต้องเน้นไปที่ความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ ในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาแห่งคุณภาพนั้น จำเป็นต้องใช้การบริหารจัดการให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาแห่งคุณภาพนั้น จำเป็นต้องใช้

การบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management) ได้เสนอรูปแบบสถานศึกษาแห่งคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality School Model) ดังภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 รูปแบบสถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบตามแนวคิดของ อาร์คาโร

อาร์คาโรกล่าวว่าสถานศึกษาหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องพัฒนาพื้นฐานของคุณภาพการศึกษา จากความเชื่อและการเห็นคุณค่าของผู้ร่วมงานทุกคนในระบบการทำงาน และต่อจากพื้นฐานความเชื่อและการเห็นคุณค่าของผู้ร่วมงานทุกคน เขาได้กำหนดเสาหลักแห่งคุณภาพ (Pillars of Quality) จำนวน 5 เสา ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การเน้นลูกค้า (Customer Focus) 2) การเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย (Total Involvement) 3) การวัด (Measurement) 4) การสร้างข้อตกลงร่วมกัน (Commitment) และ 5) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ซึ่งทั้ง 5 เสาต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่มีเสาใดสำคัญมากหรือน้อยกว่ากัน ทุกเสามีความสำคัญเท่าเทียมกันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมสู่วัฒนธรรมคุณภาพ

ลิสตัน (Liston, 1999, p. 19) ได้สรุปรูปแบบสถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1) สถานศึกษามีการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการทำวิจัย มีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน อย่างสม่ำเสมอ 2) สถานศึกษามีข้อตกลงร่วมกันระหว่างนักเรียนและผู้สอน 3) สถานศึกษามีการพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน พัฒนาแหล่งการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าสถานศึกษานั้น มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 4) สถานศึกษามีการประเมินและทบทวนกิจกรรม เพื่อค้นหาว่ามีสิ่งใด ต้องปรับปรุง

รางวัลคุณภาพแห่งประเทศแถบยุโรป (The European Quality Award) พิจารณา สถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบจากองค์ประกอบต่อไปนี้ 1) ความพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) 2) ประชาชน (People) 3) ผลลัพธ์ทางธุรกิจ (Business Results) 4) กระบวนการ (Process) 5) ภาวะผู้นำ (Leadership) 6) แหล่งทรัพยากร (Resources) 7) นโยบายและยุทธศาสตร์ (Policy and Strategy) 8) ผลกระทบต่อสังคม (Impact on Society) (Sallis, 1993, pp. 74-75, 2002, pp. 55-56)

คณะกรรมการการศึกษาแคลการี (Calgary Board of Education, 2002, pp. 11-14) รายงานว่ารูปแบบสถานศึกษาคุณภาพทั้งระบบตามแนวทางของคณะกรรมการการศึกษาแคลการี มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาเป็นกระบวนการภายในและภายนอก เพื่อจะปรับปรุง การเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องสมบูรณ์ โดยมีการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ระยะยาว เพื่อความสำเร็จของนักเรียนเป็นเป้าหมายที่สำคัญ และกล่าวว่าลักษณะของสถานศึกษาคุณภาพ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (Student Achievement) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นจุดประสงค์เบื้องต้นของสถานศึกษา และเป็นจุดเน้นที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อน ให้เห็นความก้าวหน้าและการพัฒนาของนักเรียนอย่างเด่นชัดที่สุดว่านักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจะแสดงถึงหลักฐาน ความสำเร็จของนักเรียนเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดหลักสูตรของสถานศึกษา และแสดงถึง ความก้าวหน้าและการพัฒนาของนักเรียนในด้านต่าง ๆ

2. การเรียนการสอน (Learning and Teaching) สถานศึกษาคุณภาพต้องมีวิสัยทัศน์ ร่วมกัน เน้นหลักสูตร และบรรยากาศของการแสวงหาความรู้ ซึ่งส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และ ส่งเสริมความสามารถของนักเรียนทุกคน นักเรียนแต่ละคนต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีเชิงวิเคราะห์ และปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการเรียนการสอนนั้นนักเรียนต้องสามารถสร้างความเข้าใจโดย

การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับความรู้เดิม โดยมีบรรยากาศของการแสวงหาความรู้ นักเรียนมีความเข้าใจสิ่งที่หลักสูตรคาดหวัง และสามารถแสดงออกถึงความเข้าใจนั้นได้หลายรูปแบบ สถานศึกษามีการใช้ยุทธศาสตร์การประเมินอย่างหลากหลาย เพื่อวัดพัฒนาการและปรับปรุงการเรียนของนักเรียน มีการวางแผนการสอนที่ยึดมาตรฐานการเรียนรู้อย่างชัดเจน มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน มีการกำหนดความเชื่อคุณค่าร่วมสถานศึกษา

3. สิ่งอำนวยความสะดวกของนักเรียน (Student Entitlement) สถานศึกษาคุณภาพนั้น นักเรียนทุกคนต้องได้รับการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ สามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ และมีอุปกรณ์การเรียน การสอน เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน นักเรียนทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียน นักเรียนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ของสถานศึกษา

4. วัฒนธรรมสถานศึกษา (School Culture) สถานศึกษาที่มีคุณภาพจะมีวัฒนธรรมสถานศึกษา โดยให้ผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยดำเนินการดังนี้ ต้องกำหนดภารกิจที่เกิดคุณค่าแก่การเรียน การสอน และการปฏิบัติงานของครูต้องกำหนดความเชื่อ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน การดำเนินการต่าง ๆ ต้องมีหลักฐานชัดเจน สร้างความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน

5. ความปลอดภัย และความมั่นคง (Safety and Security) สถานศึกษาคุณภาพต้องสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความปลอดภัยและมั่นคงทั้งกายภาพ และทางด้านอารมณ์ และจิตใจ ดังนี้ สมาชิกทุกคนในสถานศึกษามีความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน นักเรียนและครอบครัวของนักเรียนได้รับการสนับสนุน และแนะแนวทางด้านบริการต่างๆทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างเหมาะสม นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารร่วมกันทั้งพฤติกรรมของนักเรียน ให้เป็นผู้มีความยุติธรรม และมีเหตุผล ความคาดหวังเชิงพฤติกรรมที่สถานตั้งไว้ต้องช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง นโยบายด้านระเบียบวินัย และนโยบายต่างๆของสถานศึกษา ต้องแจ้งให้นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างชัดเจน ในการกำหนดพฤติกรรมที่คาดหวังของนักเรียน ควรมีการจัดตั้งทีมงานแก้ไขปัญหาวิกฤตของสถานศึกษา (School Crisis Team) และมีการสื่อสารให้ผู้อื่นรับทราบ รวมทั้งทีมงานดังกล่าวต้องฝึกปฏิบัติการด้านความปลอดภัย ความมั่นคงอยู่เสมอ พร้อมสามารถดำเนินการได้เมื่อเหตุการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น

6. การพัฒนาสถานศึกษา (School Development) บุคลากรทุกคนจะต้องร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จของนักเรียนบนฐานของการวิเคราะห์ผลที่ได้รับอย่างถ่วงถ่วง โดยดำเนินการดังนี้ สมาชิกทุกคนของสถานศึกษาร่วมกัน

ในกระบวนการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา ตามวิสัยทัศน์ การกิจ และความเชื่อของสถานศึกษา ในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา สถานศึกษาต้องการวิเคราะห์จุดแข็ง และโอกาสความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา สถานศึกษาต้องสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างชัดเจน สถานศึกษาต้องมีการติดตาม และประเมินผลการใช้แผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ แล้วทำการปรับปรุงแผนพัฒนาสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคต่างๆอย่างสม่ำเสมอ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงสถานศึกษามีการจัดหาแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนแผนพัฒนาสถานศึกษา โดยคำนึงถึงเป้าหมายและลำดับความสำคัญ

โครงการสาธิตการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ (Comprehensive School Reform Demonstration Program: CSRD) รายงานว่าในปี 1979 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มดำเนินการโครงการ ซึ่งลักษณะรูปแบบ CSRD มีเกณฑ์ที่สำคัญ คือ มีหลักเกณฑ์ปรากฏชัดเจนว่าสามารถปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ สามารถช่วยให้การดำเนินการของสถานศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น และมีลักษณะเน้นความเข้าใจ ซึ่งสถานศึกษาที่ผ่านโครงการนี้จะดำเนินการตามองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) เป้าหมายสถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้เพื่อวัดผลการปฏิบัติงานของนักเรียน และเป็นการเทียบเคียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ 2) การสนับสนุนผู้ร่วมงาน (Supportive Staff Members) สถานศึกษาต้องมั่นใจว่าแผนงาน โครงการงานของสถานศึกษาจะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งคณะฝ่ายต่าง ๆ ผู้บริหาร และครู ก่อนที่จะดำเนินแผนงาน โครงการต่างๆ 3) วิธีการเน้นการวิจัย (Research – Based Methods) ในการดำเนินการต้องใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยที่เชื่อถือได้ และวิธีการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามคุณลักษณะที่แตกต่างของนักเรียน 4) ความช่วยเหลือจากภายนอกสถานศึกษา (External Assistance) ในการดำเนินการให้ผู้มีคุณภาพสูงในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เคยมีประสบการณ์ หรือความชำนาญการ การปรับปรุง และการปฏิรูปสถานศึกษามาแล้วอย่างกว้างขวางมาช่วยเหลือ 5) ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน (Parental and Community Involvement) สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และกิจกรรมในการปรับปรุงสถานศึกษา 6) การพัฒนาผู้ร่วมงาน (Staff Development) จัดให้มีการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะวิชาชีพแก่ผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอและมีคุณภาพสูง 7) ใช้แหล่งทรัพยากรร่วมกัน (Coordination of Resources) สถานศึกษาต้องหาวิธีการให้สถานศึกษาต่าง ๆ สามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกันได้อย่างคุ้มค่า 8) การประเมินผล (Evaluation) ในการดำเนินการของสถานศึกษาต้องทำการประเมินผล

ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 9) วิธีการแบบสมบูรณ์ (Comprehensive Approach) สถานศึกษามีการออกแบบสมบูรณ์เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการตามหน้าที่ได้อย่างเกิดประสิทธิผล โดยในแผนการปฏิบัติสถานศึกษาต้องวางแผนทั้งด้านการเรียนการสอน การประเมินผล การบริหารจัดการชั้นเรียน การพัฒนาวิชาชีพ การเกี่ยวข้องของผู้ปกครอง การบริหารจัดการสถานศึกษาค้นหลักสูตร การพัฒนาเทคโนโลยี และการพัฒนาวิชาชีพ

สำนักงานการประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (Office of Elementary and Secondary Education, 2002, p. 3) ประเทศสหรัฐอเมริกา รายงานว่าการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ ปัจจุบันได้มีองค์ประกอบเพิ่มเป็น 11 องค์ประกอบ และสถานศึกษาที่จะได้รับทุนอุดหนุนต้องดำเนินการตามองค์ประกอบ ดังนี้ 1) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน มาจากฐานการวิจัยของระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ 2) สถานศึกษาออกแบบการเรียนการสอน โดยมีจุดเน้นเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด 3) สถานศึกษาจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ 4) สถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้เพื่อวัดผล การปฏิบัติงานของนักเรียนและเป็นการเทียบเคียง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) สถานศึกษามีการสนับสนุนผู้ร่วมงานภายในสถานศึกษา 6) สถานศึกษามีการสนับสนุนฝ่ายงานและคณะทำงาน 7) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม 8) สถานศึกษาได้รับความช่วยเหลือด้านเครื่องมือและผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก 9) สถานศึกษามีการเตรียมแผนการประเมินผลในการดำเนินการของสถานศึกษาไว้ล่วงหน้า 10) สถานศึกษาจัดหาแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา 11) สถานศึกษานำผลการวิจัยตามระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งในการดำเนินโครงการพัฒนารูปแบบสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ สถานศึกษาต่าง ๆ มีการทดลองใช้หลายรูปแบบ ซึ่งในแต่ละรูปแบบนี้เน้นรูปแบบสถานศึกษาทั้งสถานศึกษา (Whole - School Models) โดยการเชื่อมโยงการดำเนินการทุกด้านของสถานศึกษาเข้าด้วยกันเป็นกรอบงานสำหรับการปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวมทั้งด้านโครงสร้างวัฒนธรรมสถานศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการพัฒนาวิชาชีพ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสถาบันแห่งชาติว่าด้วยเด็กกลุ่มเสี่ยง (National on the Education of At Risk Students) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีรูปแบบคุณภาพหลายรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ (Comprehensive School Reform Model) ที่มีจุดเน้นที่การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศขององค์กร ประกอบด้วยรูปแบบย่อยดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 รูปแบบความก้าวหน้าผ่านเจตนาธรรมของนักเรียนแต่ละคน (Advancement Via Individual Determination Model) มีลักษณะเป็นโปรแกรมที่ไม่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มออกแบบไว้เพื่อช่วยนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำแต่มีศักยภาพทางวิชาการสูง ให้เตรียมตัวเพื่อเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัย โปรแกรมนี้ช่วยนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำได้เรียนร่วมในโปรแกรมการเตรียมตัวเช่นเดียวกับนักเรียนที่มีผลการเรียนสูง โปรแกรมนี้มีรายวิชาเลือกที่ค่อนข้างจะเข้มและมีหลักสูตรที่จัดเรียงลำดับจากชั้นปีที่ 7-12 มีจุดเน้นที่การเขียน การสืบค้นและความร่วมมือซึ่งเป็นวิธีการที่จะกระตุ้นความก้าวหน้าของนักเรียน

1.2 รูปแบบโปรแกรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ (Community for Learning Program Model) รูปแบบโปรแกรมนี้คือชุมชนเป็นฐานของสถานศึกษาและครอบครัวจะทำงานประสานกันเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน โดยมาตรฐานผลการเรียนต้องได้รับการยอมรับในระดับชาติสำหรับนักเรียนทุกคน รวมทั้งนักเรียนซึ่งมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำด้วย สิ่งสำคัญของโปรแกรมนี้คือ กรอบของกระบวนการความร่วมมือที่ออกแบบไว้แบบบูรณาการครอบคลุมทรัพยากรทั้งหมดรวมทั้งประสบการณ์และพลังงานในการเชื่อมโยงสถานศึกษากับสภาพแวดล้อมให้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งรูปแบบชุมชนสำหรับการเรียนรู้ มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น ในห้องสมุด ในพิพิธภัณฑ์ ในโรงฝึกงาน หรือแม้แต่ในบ้านของนักเรียน โดยการเชื่อมโยงสถานศึกษากับสถานที่เหล่านี้ เพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลของการทดลองใช้รูปแบบชุมชนสำหรับการเรียนรู้ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกสถานศึกษา ในปี 1998 (19 สถานศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์) และในปี 42 สถานศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์และรัฐอื่น ๆ อีก 4 รัฐ) ในวิชาการอ่าน วิชาคณิตศาสตร์ ในทุกระดับการเรียนสูงขึ้น

1.3 รูปแบบความสำเร็จสำหรับทุกคน (Success for All Model) โปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมการปฏิรูปโครงสร้างของสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นอยู่ที่นักเรียนในระดับก่อนอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ออกแบบไว้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่มีผลการเรียนต่ำ พยายามใช้ทุกสิ่งทุกอย่างที่พบจากการวิจัยให้เป็นประโยชน์ เพื่อป้องกันการพอกพูนของปัญหาการเรียนในปีแรก ๆ โดยมุ่งเน้นว่านักเรียนทุกคนได้รับความสำเร็จในการอ่าน ในระดับชั้นของตน เมื่อสิ้นปีที่ 3 ของโปรแกรม นอกเหนือจากการอ่านแล้วโปรแกรมนี้ยังให้บริการสอนพิเศษแบบตัวต่อตัวแก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งมีปัญหาการอ่านด้วย

1.4 รูปแบบรากและปีก (Roots and Wings Model) เป็นรูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ออกแบบไว้เพื่อให้เด็กทุกคนมีทักษะพื้นฐานระดับสูง และประสบความสำเร็จ

ในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ โปรแกรมนี้พัฒนามาจากการประเมินผลโปรแกรมความสำเร็จสำหรับทุกคน ซึ่งจัดให้มีหลักสูตรที่มีพื้นฐานจากการวิจัยสำหรับนักเรียนระดับก่อนอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาการอ่าน การเขียน และศิลปะ ภาษา ให้มีการสอนพิเศษแบบตัวต่อตัว สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาการอ่าน โปรแกรมนี้ได้เพิ่มเนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ ในลักษณะเป็นการปฏิบัติและสร้างสรรค์จัดให้มีวิชาห้องทดลองโลก ซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาสังคมศึกษาและวิชาคณิตศาสตร์ โดยมีจุดเน้นที่สถานการณ์จำลอง และการเรียนแบบสืบสวนเป็นกลุ่ม

2. รูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ (Comprehensive School Reform Model) ที่มีจุดเน้นรูปแบบของหลักสูตรและห้องเรียน (Classroom and curriculum Model) รูปแบบนี้ได้นำเสนอไว้เป็นตัวอย่าง 4 รูปแบบดังนี้

2.1 รูปแบบการปรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Adaptive Learning Environments Model) โปรแกรมนี้เป็นรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาซึ่งออกแบบไว้เพื่อสนองความต้องการอันหลากหลายของนักเรียนในชั้นเรียนปกติ สำหรับสถานศึกษาที่พยายามจะตอบสนองความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคล หลักการเบื้องหลังการออกแบบรูปแบบนี้ คือ นักเรียนแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้แตกต่างกัน มีอัตราการเรียนรู้และต้องการสนับสนุนในปริมาณที่ต่างกัน รูปแบบนี้ช่วยเหลือให้นักเรียนเฉพาะบุคคลเพื่อเพิ่มความสามารถของนักเรียน

2.2 รูปแบบการกระชับหลักสูตร (Curriculum Compacting Model) โปรแกรมนี้ครูประจำห้องเรียนจัดหาหลักสูตรซึ่งปรับให้เหมาะสมกับความต้องการ อัตราการเรียนรู้และความสนใจของเด็กซึ่งเก่งกว่าปกติ เป็นกระบวนการที่ปรับและขยายหลักสูตรของแต่ละระดับชั้น โดยวิธีการจัดเนื้อหาที่นักเรียนได้เรียนแล้วออกไป ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับการท้าทาย และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงจะได้รับการจัดเวลาพิเศษให้สำหรับกิจกรรมที่เสริมเพิ่มความรู้หรือเพิ่มความก้าวหน้า

2.3 รูปแบบกลุ่มเสริมสร้างความรู้ (Enrichment Clusters Model) โปรแกรมนี้สำหรับนักเรียนซึ่งมีความสนใจร่วมกัน และมาพบกันในช่วงระยะเวลาพิเศษที่กำหนดให้ เพื่อทำสิ่งที่ตนสนใจเพื่อเข้าร่วมกลุ่มสนใจ ครูและผู้ช่วยครูมีส่วนร่วมในการจัดกลุ่ม หลายสถานศึกษาได้นำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาร่วมด้วย โดยมีความสนใจสิ่งเดียวกัน

2.4 รูปแบบครอบครัวและสถานศึกษาร่วมกัน (Families and Schools Together Model) รูปแบบของโปรแกรมนี้ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน ในระดับสถานศึกษาประถมศึกษาใช้เวลาประมาณ 2 ปี มีสาระสำคัญ 3 ประการคือ ประการที่ 1 สร้างความผูกพันความไว้วางใจและสร้างเครือข่ายการสนับสนุนสำหรับครอบครัวและเด็ก ๆ ประการที่ 2 เสริมการมีส่วนร่วม

ของผู้ปกครองกับนักเรียนทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้าน และประการที่ 3 ส่งเสริมการฟื้นฟูเพิ่มระยะเวลาการเอาใจใส่และสร้างความพร้อมที่จะเรียนโปรแกรมนี้ ส่งเสริมการพัฒนาของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน โดยก่อให้เกิดความสัมพันธ์กัน

3. รูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ (Comprehensive School Reform Model) ที่มีจุดเน้นรูปแบบปฏิรูปการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development Reform Model) รูปแบบนี้ได้นำเสนอไว้เป็นตัวอย่าง 2 โปรแกรมดังนี้

3.1 รูปแบบปฏิรูปการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development Reform Model) รูปแบบของโปรแกรมนี้นำให้สถานศึกษาได้มีชุดเอกสาร หลักการ ข้อเสนอแนะและเนื้อหาสาระที่ครูและผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้และปรับเพื่อให้เกิดการปฏิรูป การปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ให้ข้อเสนอแนะและกระบวนการสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3.2 รูปแบบวัฒนธรรม (Culture Model) เป็นโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพครูโดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นฐาน โดยการเตรียมครูประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์แล้วให้เป็นครูวิชาชีพที่ประสบผลสำเร็จในสถานศึกษา ในตัวเมืองโดยมีความเชื่อว่าครูซึ่งได้รับการฝึกดี มีการคิดไตร่ตรองและตอบสนองต่อวัฒนธรรมหลากหลาย จะก่อให้เกิดความแตกต่างเป็นอย่างมากในชีวิตของเด็กในตัวเมือง โปรแกรมนี้ให้สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและท้าทาย ครูที่มีประสบการณ์สามารถเรียนรู้และใช้เปลี่ยนห้องเรียนของตนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นสถาบันวิจัยและปรับปรุงการศึกษา (Department of Education Office of Educational Research and Improvement: OERI) ยังได้พัฒนารูปแบบสถานศึกษา CSRD ในปี 1998 โดยสถานศึกษานั้นดำเนินการอย่างกว้างขวาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลาย ๆ พื้นที่ ลักษณะของหลักสูตรจะยืดหยุ่น ดังนั้นรูปแบบสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น สำหรับใช้เพื่อสถานศึกษาใดสถานศึกษาหนึ่งหรือในเขตพื้นที่ใดเขตพื้นที่หนึ่งเท่านั้น

ฮอฟฟินส์ (Hopkins, 2001, pp. 63-64) รายงานรูปแบบการปรับปรุงสถานศึกษา ชื่อโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อทุกคน (Improving the Quality of Education for All: IQED) ซึ่งดำเนินการในประเทศอังกฤษ โดยเน้นการปรับปรุงตามสภาพจริง โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการคือ 1) การปรับปรุงสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่เน้นการส่งเสริมคุณภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) วัตถุประสงค์ของสถานศึกษาควรส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนของชุมชนเป็นทั้งผู้เรียนและผู้มีส่วนสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน 3) สถานศึกษาควรมองปัญหาที่กีดกันจากภายนอกเพื่อนำมาร่วมกันแก้ไข 4) สถานศึกษาควรวางแนวทางและจัดสภาพให้ทุกฝ่ายร่วมมือกัน

5) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อการติดตามและประเมินผลคุณภาพการศึกษา

จากการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและรูปแบบสถานศึกษาที่มีคุณภาพทั้งระบบ ผู้วิจัยพบว่าสถานศึกษาที่มีคุณภาพควรเน้นองค์ประกอบดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) กระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) สิทธิของนักเรียน 4) วัฒนธรรมสถานศึกษา 5) ความปลอดภัยและความมั่นคงของนักเรียน 6) การพัฒนาสถานศึกษา 7) ภาวะผู้นำ 8) การเน้นลูกค้า 9) ความร่วมมือจากทุกฝ่ายเกี่ยวข้อง 10) การมีเครื่องมือวัดประสิทธิผลของการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ 11) การสร้างข้อตกลงร่วมกัน 12) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 13) การกำหนดแนวทางดำเนินการภายในองค์กร 14) การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน 15) การขยายขอบเขตความเข้าใจในเรื่องการเน้นลูกค้าและการเน้นกระบวนการเพื่อสร้างคุณภาพ 16) การใช้กระบวนการทำงานเป็นทีม 17) การกำหนดเป้าหมายอย่างท้าทายหรือตั้งไว้สูง 18) การติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 19) การจัดสภาพการเรียนรู้ที่ปลอดภัย 20) การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พวงทอง ไสยวรรณ (2541 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจักษ์ และสุพัศตร์ พิบูลย์, 2544, หน้า 15) ได้ทำการสร้างเกณฑ์ประเมินผลเพื่อรับรองวิทยฐานะของสถานศึกษามัธยมศึกษา โดยกำหนดทฤษฎีเฉพาะที่ใช้เป็นหลักในการสร้างเกณฑ์ที่มีลักษณะ 6 ประการ ได้แก่ การจัดโปรแกรมการศึกษา โปรแกรมการจัดกิจกรรมนักเรียน การบริการห้องสมุด การแนะแนวสถานศึกษาอาคารสถานที่ และการบริการ ถ้าสถานศึกษาทำได้ตามเกณฑ์มากเท่าไร ถือว่าเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้น เกณฑ์ที่สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบสำรวจ เริ่มจากข้อความ 152 ข้อ นำไปหาความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการมัธยม 27 คน เลือกข้อกระทงที่ผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความเห็นตรงกันไว้พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้ นำเกณฑ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิอีกกลุ่มจำนวน 19 คน ตัดสินความตรง สำหรับการหาค่าความเที่ยงใช้ทั้งวิธีการประเมินซ้ำและวิธีหาความเที่ยงภายใน โดยการทำประเมินสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546, หน้า 56) ได้ออกแบบระบบการประเมินภายในสถานศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อม

ด้านบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งตั้งคณะทำงานการประเมินผลภายในสถานศึกษา และกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ 2) การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 3) การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมิน 5) การกำหนดกรอบการประเมิน การกำหนดเกณฑ์การประเมิน 6) การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูล 7) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา 8) แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา 9) การทำรายงานประเมินตนเอง 10) การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง

สุวิมล ว่องวาณิช (2543, หน้า 159-162) ได้พัฒนาระบบประเมินผลภายในของสถานศึกษาจากพื้นฐานแนวคิดที่ทำให้การประเมินได้มาตรฐาน 4 ประการ คือ ด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง บนพื้นฐานของการประเมินที่เกิดจากการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำงานอย่างต่อเนื่อง การทำงานด้วยความเข้าใจ และการทำงานเพื่อมุ่งนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยได้ระบบการประเมินผล ประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ คือ

1. ระบบการวางแผนและปฏิบัติ สถานศึกษามีการกำหนดหรือวางแผนการทำงานที่จะทำให้บุคลากรภายในสถานศึกษาเกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของการประเมินผลภายใน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลภายใน มีการสร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วม และมีการประเมินสภาพและผลการดำเนินงานที่เป็นอยู่ อันนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา ในขั้นนี้สถานศึกษามีการลงมือปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบตามแผนงานที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีการวางแผนการประเมินที่เป็นระบบ โดยกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบด้านการประเมินผลภายใน การกำหนดสิ่งที่ต้องการประเมิน การกำหนดเกณฑ์การประเมิน และการกำหนดกรอบการประเมินระบบย่อยส่วนนี้ใช้ในขั้นของการวางแผน (Plan) และการปฏิบัติ (Do) ของวงจร PDCA

2. ระบบข้อมูลและประมวลผล คณะทำงานกำหนดข้อมูลที่ต้องจัดเก็บเพื่อตอบคำถามการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมิน การกำหนดแหล่งข้อมูลที่ต้องจัดเก็บเพื่อตอบคำถามการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมิน การกำหนดแหล่งข้อมูล และวิธีการจัดเก็บข้อมูลตามแผนงานที่กำหนด การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล และการวางระบบฐานข้อมูล ระบบย่อยส่วนนี้ใช้ในขั้นตอนของการประเมิน (Check) ของวงจร PDCA

3. ระบบการตรวจสอบการประเมิน ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของผลการประเมิน และวิธีการประเมินที่ใช้ ถือเป็นขั้นของการประเมินงาน (Meta-Evaluation)

และทำการปรับแก้วิธีการประเมินให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ระบบย่อยส่วนนี้ใช้ในขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Check) ของวงจร PDCA

4. ระบบการรายงานผลการประเมิน คณะทำงานทำการแปลความหมายผลการประเมิน กำหนดกลุ่มผู้ใช้ผลการประเมินกำหนดสารสนเทศที่ต้องการเสนอในรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report) กำหนดรูปแบบการนำเสนอผลการประเมินรูปแบบเผยแพร่และการจัดทำ รายงานผลการประเมิน โดยการเผยแพร่ผลการประเมินให้ทุกฝ่ายทราบ ระบบย่อยส่วนนี้ใช้ในขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Check) ของวงจร PDCA

5. ระบบการใช้ผลการประเมิน สถานศึกษานำผลการประเมินมาปรับปรุงการดำเนินงาน ในส่วนที่ยังดำเนินการไม่ได้ตามเป้าหมาย วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง หาสาเหตุของปัญหา หาวิธีการแก้ไข นำวิธีการแก้ไขไปปฏิบัติจริง แล้วตรวจสอบผลการดำเนินงานอีกครั้ง ระบบย่อยส่วนนี้ใช้ในขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Action) ของวงจร PDCA

ปรีดาธีระราษฎร์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพ ด้านกระบวนการบริหาร โรงเรียน ตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2541 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่มีคุณภาพน่าพอใจขั้นสูง (ระดับ 3) มากที่สุดในมาตรฐานที่ 1 “โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ” ตัวบ่งชี้ที่ 3 “จัดระบบงานชัดเจน คล่องตัวในการปฏิบัติงาน มอบหมายงานตรงตามความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้บุคลากร มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน” ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่น่าพอใจ (ระดับ 0) มากที่สุดในมาตรฐานที่ 5 “โรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ” ตัวบ่งชี้ที่ 1 “ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการหลากหลายและทุกฝ่ายมีส่วนร่วม” ตัวบ่งชี้ที่ 2 “นำผลการประเมินไปใช้พัฒนาและพัฒนางานอยู่เสมอ”

2. เมื่อทำการเปรียบเทียบคุณภาพด้านกระบวนการบริหาร โรงเรียนตามปัจจัยที่ศึกษาพบว่า

2.1 โรงเรียนที่มีผู้บริหารมีวุฒิการศึกษาปริญญาโทและสูงกว่า มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ (ระดับ 3) มากกว่าโรงเรียนที่มีผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรีในมาตรฐานที่ 1-4

2.2 โรงเรียนที่มีผู้บริหารมีประสบการณ์การบริหารโรงเรียน 11 ปีขึ้นไป มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ (ระดับ 3) มากกว่าโรงเรียนที่มีผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารโรงเรียน 5-10 ปี และน้อยกว่า 5 ปี ในมาตรฐานที่ 1, 4 และ 5

2.3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ (ระดับ 3) มากกว่าโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษา ในมาตรฐานที่ 1, 3, 4 และ 5

2.4 โรงเรียนขนาดใหญ่มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ (ระดับ 3) มากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ในมาตรฐานที่ 1, 3, 4 และ 5

สมร สมบูรณ์เจตนา (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความพร้อมด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล ในเขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพร้อมในการจัดการศึกษาในเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 12 มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก มาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษามีบุคลากรสนับสนุนในการบริหารและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และเพียงพออยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานที่ 4 สถานศึกษาดำเนินการให้ผู้เรียนมีความพร้อมและมีประสบการณ์พื้นฐานอยู่ในระดับมาก มาตรฐานที่ 5 สถานศึกษามีการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการจัดและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานที่ 6 สถานศึกษามีงบประมาณ เพื่อใช้ในการบริหารการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษามีวัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อ การเรียนระดับปานกลาง มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษามีข้อมูล ระบบสารสนเทศ และใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษามีอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องพิเศษ ที่เอื้อต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษา มีสภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความพร้อมด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความพร้อมทางด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบความพร้อมด้านปัจจัยในการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2547, หน้า 11 - 12 , 23-24, 27-28) ได้สรุปงานวิจัยด้านการประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สมศ. ระหว่างปี 2545-2547 มีผู้วิจัยการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้

สุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2547, หน้า 154) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประยุกต์ใช้โมเดลสมการโครงสร้างกลุ่มพบว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้บรรลุประสิทธิผลได้นั้น เป็นผลมาจากปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติเป็นสำคัญ ทั้งนี้หากโรงเรียนมีการบริหารงานที่ดีมีการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการประกันคุณภาพการศึกษา และได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นภายนอกโรงเรียนทุกโรงเรียนก็สามารถบรรลุ ประสิทธิผล ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้ทั้งสิ้น จากการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านลักษณะของบุคลากร ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียน และปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังพบว่า การที่โรงเรียนจะบรรลุประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้นั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัด แม้การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดจะไม่มีอิทธิพลโดยตรง แต่ก็เป็นตัวแปรสำคัญตัวหนึ่งในปัจจัยด้านลักษณะของสภาพแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดสามารถมีส่วนช่วยในด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้อง การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมถึงการกระตุ้นให้โรงเรียนดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและการนิเทศ ติดตาม การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ควรมีการให้ข้อเสนอแนะ รวมถึงแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

รังสรรค์ วิบูลย์อุปถัมภ์ (2545, หน้า 104) ได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยศึกษาจากมุมมองของผู้ปกครองและชุมชนซึ่งอยู่ในชนบทจำนวน 5 ครอบครัว ในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในมุมมองของผู้ปกครองและชุมชนประกอบด้วย 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การประสบความสำเร็จของนักเรียนหลังจากจบการศึกษาแล้ว (Post Schooling Success) 2) การประสบความสำเร็จของนักเรียนในขณะที่เรียนอยู่ (Immediate Schooling Success) 3) การอุทิศตนและการเสียสละของครู (Teachers Dedication) 4) การมีระเบียบวินัยของนักเรียน (Students Discipline) และ 5) การมีความสัมพันธ์ของสถานศึกษากับชุมชน (Relationship Between School and Community)

งานวิจัยต่างประเทศ

เซมโรว (Semrow, 1982 อ้างถึงใน สมคิด พรหมขัย และสุพัตร์ พิบูลย์, 2544, หน้า 15) ได้ทำการพัฒนาเกณฑ์และเครื่องมือประกอบการใช้เกณฑ์เพื่อช่วยให้นักประเมินสามารถทำการประเมินสถาบันเพื่อรับรองวิทยฐานะได้ การวิจัยแบ่งออกเป็นสองส่วนแรกมีจุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อเสนอตัวแปรที่ได้รับการจัดอันดับว่ามีความสำคัญสูงสำหรับที่จะใช้ในการตัดสินใจเพื่อการรับรองวิทยฐานะของสถาบัน ตัวแปรเหล่านี้ได้รับการเสนอในรูปคำถาม ข้อคำถามใดที่ได้คะแนนต่ำในจัดอันดับความสำคัญก็จะถูกตัดทิ้งไป ผลการวิจัยได้ชุดของคำถามที่สอดคล้องกับสภาพของสถาบันจัดได้ 11 กลุ่ม 1) ด้านจุดมุ่งหมายและภารกิจของสถาบัน 2) ด้านการปกครองสถาบัน 3) การบริหารและการจัดระบบองค์การ 4) บุคลากร 5) งบประมาณ 6) การรับนักศึกษาเข้าเรียน 7) การบริการนักศึกษา 8) ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ 9) หลักสูตรการสอน การวิจัยและกิจกรรมทางวิชาการ 10) การประเมินนักศึกษา 11) การวางแผนสถาบัน ทั้งนี้ในแต่ละกลุ่มของตัวแปรจะระบุชื่อของตัวแปรแหล่งข้อมูลและคำถามที่ควร

วิลลี่ และบรานซ์ (Willey & Branch, 1982 อ้างถึงใน สมคิด พรหมขัย และสุพัตร์ พิบูลย์, 2544, หน้า 18) ได้แนวคิดที่เกี่ยวกับการประเมินตนเองของสถาบันไว้ว่าจะต้องให้ผลการประเมินที่เชื่อถือได้ทันเวลาที่จะนำไปใช้ในการสนองรายงานผลการประเมินต้องมีรูปแบบที่ง่าย ชัดเจน ส่งผลกระทบต่อการทำงานในสถาบันก่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงาน และคุณภาพของผลผลิตของสถาบัน ผลกระทบจากการประเมินสถาบันต้องเกี่ยวข้องหรือเป็นตัวเชื่อมการทำงานของสถาบันกับความจำเป็นของชุมชน หรือสังคมนั้น หรือท้าทายให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมปัจจุบัน โดยที่รายงานผล

การประเมินสถาบันนี้จะชี้ให้เห็นถึงแนวทางว่าควรกำหนดแผนหรือนโยบายของสถาบันอย่างไร ควรจัดระบบบริหารอย่างไร และรวมสิ่งที่มีอยู่อย่างไร จึงจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

เอเดลแมน และอเล็กซานเดอร์ (Adelman & Alexander, 1982 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจู้ และสุพัทธ์ พิบูลย์, 2544, หน้า 18- 19) ให้แนวคิดว่าการประเมินตนเองของสถาบันเป็น การประเมินทั้งภายในสถาบันและนอกสถาบัน การประเมินในสถาบันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับความสัมพันธ์ของสภาวะปกติของสถาบัน บทบาท หน้าที่ ค่านิยม และความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่เป็นวัฒนธรรมภายในสถาบันซึ่งเป็นการตัดสินใจ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน วิชาครู หรือโปรแกรมทางการศึกษาของสถาบัน การประเมินภายนอกสถาบันเป็นเรื่องของการตัดสินใจ เป็นผลมาจากความพยายามของสถาบันที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็น ความพยายามร่วมกันสถาบันกับสังคม

เวทท์ (Wyatt, 1994) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลผลิตของการตรวจสอบสถานศึกษา โดยใช้ รูปแบบการประกันคุณภาพรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย จากสถานศึกษา จำนวน 70 แห่ง โดยการสัมภาษณ์นักเรียน 2,335 คน ครู จำนวน 1,870 คน และสมาชิกชุมชน จำนวน 122 คน และ สังเกตชั้นเรียน จำนวน 300 ชั้นเรียน พบว่าในภาพรวมสถานศึกษามีการกำหนดมาตรฐานการดูแล ชุมชนสูง อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีข้อเสนอแนะ ว่าสถานศึกษาเหล่านี้ยังต้องการพัฒนาอีกหลายด้าน เช่น การจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การปรับปรุงเรื่องการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การปรับปรุงโครงการเกี่ยวกับสวัสดิภาพของนักเรียน และการพัฒนานโยบายการประเมินผล

นัวรรตนาม (Navaratnam, 1994, pp. 219-225 อ้างถึงใน ทำเนียบ มหาพรหม, 2543, หน้า 54-55) ทำการวิจัยเรื่องการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา การศึกษาทางเทคนิคและอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอกระบวนการตรวจสอบคุณภาพและ การใช้ระบบการศึกษาในการศึกษาทางเทคนิคและอนาคต (Technical and Further Education (TAFE) ในประเทศออสเตรเลีย โดยดำเนินการพัฒนาระบบ TAFE ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน และได้เสนอวิธีวัดผลขณะดำเนินการกระบวนการตรวจสอบคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ระบบ TAFE ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะเจตคติที่คาดหวังเชิงเทคนิค 3) ด้านการสื่อสาร 4) ด้านทักษะชีวิต 5) ด้านการตระหนักในอนาคต และการควบคุมตนเอง ขณะอยู่ในกลุ่มผู้ร่วมงาน ซึ่งในการที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระบบ TAFE นี้จำเป็นต้อง มีเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพที่มีประสิทธิภาพเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งการตรวจสอบ คุณภาพนี้ระบบ TAFE ต้องการให้บรรลุความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 4 หน่วย คือ รัฐบาล (Governments) ผู้จัด (Providers) นักเรียน (Students) และ

ผู้จ้างงาน (Employers) โดยระบบ TAFE ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการ 4 ระดับดังนี้

- 1) การตรวจสอบระบบ (System Audit) 2) การตรวจสอบแผนงานและนโยบาย (Policy and Programmer Audit) 3) การตรวจสอบกระบวนการ (Process Audit) 4) การตรวจสอบผลผลิตและบริการ (Product and Service Audit) ซึ่งในกระบวนการตรวจสอบคุณภาพมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) จัดทำตารางการตรวจสอบ 2) เตรียมแผนการตรวจสอบ 3) ดำเนินตามแผน 4) วิเคราะห์และรายงานผล 5) ติดตามผล

ริกส์บี (Rigsby, 1994) ได้ทำการวิจัยกรณีศึกษาเรื่องการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบ และวัฒนธรรมของรูปแบบโรงเรียนประถมศึกษา (Total Quality Management and Culture of A Model Elementary School) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการคุณภาพทั้งระบบในโรงเรียนประถมศึกษา ในประเทศสหรัฐอเมริกา จากวัฒนธรรมสถานศึกษา 12 ประการ พบว่าวัฒนธรรมโรงเรียนที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ วัฒนธรรมการบริหาร โดยการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีมและการทำงานแบบร่วมมือ

แพททรีเซีย (Patricia, 1994, p. 48 อ้างถึงใน ทำเนียบ มหาพรหม, 2543, หน้า 51-52) ได้ศึกษาประเมินการก้าวไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษาและการควบคุมการปฏิบัติในประเทศเยอรมัน สวีเดน ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย ช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเทศเยอรมันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากการประกันคุณภาพการศึกษาและควบคุมการประเมินถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของครูที่ต้องรับผิดชอบต่ออาชีพของตน ซึ่งต้องเกิดการพัฒนาดังนั้น ในประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญและเชื่อถือกับการใช้ข้อสอบภายนอกโรงเรียน มีการควบคุมจากส่วนกลาง ในประเทศนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับการประเมินจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา นำเอาระบบการสอบมาตรฐานกลางซึ่งอ้างอิงไปสู่การยอมรับที่เป็นมาตรฐาน ในประเทศออสเตรเลียมีการทำระบบการประเมินผลโดยใช้ข้อสอบมาตรฐานมีการเตรียมการอย่างเป็นแบบแผนสู่การควบคุมคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาขั้นสูงต่อไป

Keene (1995) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำนโยบายการประเมินผลด้วยการปฏิบัติไปใช้ และผลกระทบที่เกิดขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาของรัฐเคนดัลก็กำหนดให้โรงเรียนและท้องถิ่นได้รับการประเมินด้วยวิธีการประเมินผลที่อิงการปฏิบัติ นโยบายของรัฐมีเจตนารมณ์ที่สำคัญคือ ต้องการเตรียมการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพของโรงเรียนแต่ละแห่งกับชุมชน รวมทั้งสร้างสรรค์การปฏิบัติด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่เลียนแบบการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ตามสภาพชีวิตที่เป็นจริง อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบและอิทธิพลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว ประเด็นที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่าท้องถิ่น

และโรงเรียนตอบสนองอย่างไรและต้องการอะไรในการที่จะสนับสนุนการนำพระราชบัญญัติดังกล่าวไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ศึกษานโยบายด้านการประเมินผล การปฏิบัติของรัฐเคนตักกีในประเด็นเกี่ยวกับการนำนโยบายไปใช้และผลกระทบที่เกิดขึ้น กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยกรณีศึกษาเรื่องนี้คือ โรงเรียน 5 โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา 3 เขต ผู้วิจัยศึกษาการรับรู้ของบุคคลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับรัฐเกี่ยวกับการนำนโยบายการประเมินผลการปฏิบัติไปใช้ โดยสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล นักการศึกษาระดับท้องถิ่นและระดับรัฐ และการวิจัยพบว่า นโยบายด้านการประเมินผลเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเวลาของโรงเรียนและมีการนำนโยบายไปใช้ในการเรียนการสอนระดับชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเกรดที่มีภาระประกันคุณภาพ การนำนโยบายไปใช้ในเกรดอื่นเป็นไปค่อนข้างน้อย การนำนโยบายไปใช้จะดำเนินการได้ง่ายขึ้น ถ้าให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวิชาชีพของครูเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลการปฏิบัติภาวะความเป็นผู้นำให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้นโยบายเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการประสบผลสำเร็จในการนำนโยบายไปใช้ การประเมินผลการปฏิบัติมีผลกระทบทางบวกต่อการดำเนินการในชั้นเรียน และข้อกำหนดจากเบื้องบนของนโยบายรัฐ (Top-Down Requirement of a State Policy) ต้องสอดคล้องกับกระบวนการจากระดับล่างในการนำนโยบายไปใช้ (Bottom-up Process of Implementation) จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงการศึกษาได้

บิฟูโค (Bifulco, 2001) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาทั้งระบบ ส่งเสริมการปฏิบัติงานของนักเรียนหรือไม่ เหตุการณ์จากนครนิวยอร์ก (Do Whole School Reform Models Boost Student Performance, Evidence from New York City) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาผลจากการที่สถานศึกษานำรูปแบบปฏิรูปสถานศึกษาทั้งระบบใช้ในการเรียนการสอน 3 รูปแบบคือ 1) รูปแบบการพัฒนาโรงเรียน (The School Develop Program) 2) รูปแบบโรงเรียนเพิ่มประสิทธิภาพ (More Effective Schools) 3) รูปแบบความสำเร็จของทุกคน (Success for All) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้ 1) สถานศึกษาได้นำเสนอการประเมินถึงการทดลอง (Quasi-Experimental Evaluation) ของการปฏิรูปสถานศึกษาทั้งระบบ ระหว่างกลางปี ค.ศ. 1990 กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 47 โรงเรียน ในนครนิวยอร์กซึ่งได้นำรูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาทั้งระบบสถานศึกษาละ 1 ระบบมาใช้และคัดเลือกแบบสุ่มอีกจำนวน 42 โรงเรียน โดยการประเมินผลจากวิชาการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์ 2) วิธีการประเมินใช้วิธีการประเมินค่า (Estimation Procedures Used) รวมทั้งพิจารณาความแตกต่างโดยระยะมั่วเรื่องความลำเอียง ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนและรูปแบบการพัฒนาโรงเรียน และรูปแบบโรงเรียนเพิ่มประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพน้อย โดยมีผลเชิงบวกทั้งวิชาการอ่านและ

วิชาคณิตศาสตร์ โดยทดสอบนักเรียนด้วยรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนกับนักเรียนตั้งแต่เกรด 1 และพบว่านักเรียนเกรด 5 มีคะแนนเฉลี่ยวิชาการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้รูปแบบการพัฒนาโรงเรียน โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่า .24 และ .21 ตามลำดับ ส่วนรูปแบบความสำเร็จของทุกคนทดสอบกับนักเรียนตั้งแต่เกรด 1 หรือ 2 พบว่าคะแนนเฉลี่ยวิชาการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้รูปแบบความสำเร็จของทุกคน โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่า .31 และ .35 ตามลำดับ

ลิน (Lien, 2001) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสอนที่ปรับเปลี่ยนแปลงของการปฏิรูปสถานศึกษา: กรณีศึกษาสถานศึกษานานกลางในเขตเมือง (Teaching at the Crossroads of School Reform: A Case Study in Urban Middle School) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยนี้เพื่อให้เข้าใจความขัดแย้งและอุปสรรค ในการใช้หลักการประชาธิปไตยที่ส่งผลต่อการปฏิรูปสถานศึกษาเป็นฐาน โดยการศึกษาต้องเติมเต็มช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิรูปและประวัติของครูและนักเรียนในชั้นเรียนที่ศึกษา จำนวน 1 ห้องเรียนอย่างละเอียด ผลการวิจัยพบว่าการเรียนการสอนยุคใหม่ภายใต้แหล่งทรัพยากรของสถานศึกษา จะมีลักษณะยึดมั่นและมีลักษณะประชาธิปไตยไม่ยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนออย่างระมัดระวังว่าจะทำอย่างไรให้การปฏิรูปสถานศึกษาก้าวหน้า ซึ่งได้รับความเสียหายระหว่างช่องว่างของทฤษฎีและปฏิบัติ โดยการเผยแพร่วรรณกรรมเกี่ยวกับความขัดแย้งของการปฏิรูปสถานศึกษาให้ก้าวหน้าทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติ

บอมสแตท (Bomstad, 2001) ศึกษาทัศนคติของครูใหญ่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อพัฒนาภายนอกเกี่ยวกับรูปแบบการปฏิรูปสถานศึกษาแบบสมบูรณ์ (Principal perspectives on Implementing an Externally Developed Comprehensive School Reform Design) มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจในมุมมองของครูใหญ่เกี่ยวกับรูปแบบโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (CSR) วิธีการวิจัยศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นครูใหญ่จำนวน 5 คน จากสถานศึกษาของรัฐอิลลินอยส์ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 3 ปี การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และศึกษาทบทวนเอกสารของครูใหญ่ และจากบันทึกประจำวัน ครูใหญ่ถูกถามว่า ครูใหญ่ใช้วิธีการใดในการคัดเลือกและออกแบบ CSR ผู้วิจัยจดบันทึกและสรุปผล ผลการวิจัยพบว่ามุมมองของครูใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักการ 3 R คือ การทบทวนจุดเน้น (Re-Focusing) การทบทวนโครงสร้าง (Re-Structuring) และการทบทวนวัฒนธรรม (Re-Culturing) และยังพบว่ามีปัจจัยหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อมุมมองและความเชื่อของครูใหญ่ ซึ่งมีมากมายแตกต่างกันในครูใหญ่แต่ละคน

รังสรรค์ วิบูลย์อุปถัมภ์ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยศึกษาจากมุมมองของผู้ปกครองและชุมชน

ซึ่งอยู่ในชนบทจำนวน 5 ครอบครัว ในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษา ที่มีคุณภาพในมุมมองของผู้ปกครอง และชุมชนประกอบด้วย 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การประสบความสำเร็จของนักเรียนหลังจากจบการศึกษาแล้ว (Post Schooling Success) 2) การประสบความสำเร็จของนักเรียนในขณะที่เรียนอยู่ (Immediate Schooling Success) 3) การอุทิศตนและการเสียสละของครู (Teachers Dedication) 4) การมีระเบียบวินัยของนักเรียน (Students Discipline) และ 5) การมีความสัมพันธ์ของสถานศึกษากับชุมชน (Relationship Between School and Community)

รอตเจอร์ (Rodgers, 2006) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูในเรื่องระบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ เมืองมริโคปา รัฐอริโซนา เพื่อสำรวจว่าโรงเรียนที่นำระบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรไปใช้มีผลอย่างไร พบว่า โรงเรียนที่นำระบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรมาใช้มีความแตกต่างชัดเจนกับโรงเรียนที่ไม่ได้นำระบบดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากครูมีความตระหนักในการปฏิบัติงานมากกว่า

ในการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา ภาครัฐฯ ดังกล่าว ได้กำหนดให้สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่งตั้งคณะบุคคลดำเนินการตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา สำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการทำงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การสอบถาม การสัมภาษณ์การพิจารณาหลักฐาน ร่องรอย และการปฏิบัติงาน ตัวอย่างผลงานและเพิ่มสะสมงาน ตลอดจนการใช้ แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบวัดมาตรฐาน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ ได้แก่ 1) ความเหมาะสมของวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา โดยพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานและผลการวิเคราะห์สภาพความจำเป็นและปัญหาของสถานศึกษา 2) ความสอดคล้องกันในเชิงตรรกและเชิงเหตุผลทางวิชาการระหว่างเป้าหมาย ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ ยุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีที่ใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 3) ความสอดคล้องกันระหว่างเป้าหมาย ผลการเรียนรู้และมาตรฐานหลักสูตร 4) ระดับและสภาพความสำเร็จที่เป็นเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา อันได้แก่ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของนักเรียน 5) การเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์และวิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้และการตอบสนองการเรียนรู้ 6) การเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ได้แก่ หลักสูตร ผลงานของนักเรียน ระบบการวัดและประเมินผล และการสนับสนุนการเรียนรู้ 7) การบริหารและการจัดการ ได้แก่ วิสัยทัศน์ ภารกิจ

ภาวะผู้นำและบริหาร โครงสร้างขององค์กร 8) การดำเนินการและสภาพความสำเร็จของโครงการพัฒนาบุคลากร 9) การมีส่วนร่วมความร่วมมือ และระบบประสานสัมพันธ์ของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในสถานศึกษา 10) การมีส่วนร่วมและความร่วมมือของบุคลากรและองค์กรในชุมชน ทั้งนี้ การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจะมีการบันทึกการตรวจสอบตนเอง ของหมวดวิชาและของสถานศึกษาไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้เห็นร่องรอยหลักฐานของการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และใช้เป็นข้อมูลในการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีต่อนักเรียน ผู้ปกครอง สาธารณชน และต้นสังกัด การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะมีร่องรอยหลักฐานปรากฏว่าได้ดำเนินการก็สามารถเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามภาระความรับผิดชอบที่แท้จริง และเสนอรายงานผลการพัฒนาคุณภาพตนเองเพื่อรับการประเมินภายนอกได้ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้ในการตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่า นักเรียนทุกคนของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเต็มศักยภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ซึ่งสำนักทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2544, หน้า 15 - 17) ได้กำหนดขอบข่ายการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการศึกษา เพื่อการปรับปรุงการศึกษา โดยให้ประกอบด้วยขอบข่าย 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านวิสัยทัศน์และภารกิจ (Vision and Mission Statements) ของสถานศึกษา 2) ด้านแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) ด้านการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ยุทธศาสตร์และวิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ การตอบสนองของนักเรียน 4) ด้านการเรียนรู้ ความก้าวหน้า และผลการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ผลงานนักเรียนระบบการประเมินผล การสนับสนุนการเรียนรู้ 5) ด้านการบริหารและจัดการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์และภารกิจ ภาวะผู้นำและการบริหาร โครงสร้างขององค์กร การพัฒนาวิชาการของบุคลากร ซึ่งสำนักทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดสาระสำคัญของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาดังนี้

1. วิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง บ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้อง

กับนโยบายของสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย เป็นความต้องการของท้องถิ่นและมีระยะเวลาที่แน่นอน

2. แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นแผนที่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำอย่างมีระบบ มีความชัดเจน ถูกต้องสอดคล้องกับมาตรฐานของสถานศึกษา มีแนวทางกำกับติดตามและประเมินอย่างชัดเจน การตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีอยู่แล้ว หรือพัฒนาขึ้นมาใหม่จะประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การวางแผนพัฒนาตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หลังจากการตรวจสอบและทบทวนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้ว ควรเสนอแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง รวมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องทราบและนำไปปฏิบัติ

3. การเรียนการสอน เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนตามมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ตามสภาพจริง นักเรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับเจตนาที่สอดคล้องกับการรับรู้ของนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์วิธีการสอน กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และการตอบสนองการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเหมาะสม

4. การเรียนรู้ ความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นผลของกระบวนการที่เกิดจากการดำเนินงานตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง สามารถแสดงให้เห็นถึง โปรแกรมการศึกษาที่มีคุณภาพของสถานศึกษา อันทำให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียน มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน ดังนั้นการตรวจสอบทบทวนการเรียนรู้ของนักเรียน จึงต้องประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร ผลงานของนักเรียน ระบบการประเมินผล และการสนับสนุนการเรียนรู้

5. การบริหารและการจัดการ เป็นการนำทรัพยากรและวิธีการมาดำเนินการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างชัดเจน มีระบบ มีมาตรฐาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด การบริหารและการจัดการที่ดี ควรมุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตขององค์กร ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตร การส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพของครูและบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นต้น โดยมุ่งหวังผลการพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการสร้างคุณค่าเกี่ยวกับการเรียนรู้